

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA PEDAGOGIKY A PSYCHOLOGIE

Pohádka a divadlo v mateřské škole

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce:
MgA. Milena Válková, Ph.D.

Vypracovala:
Iveta Šilhavá

České Budějovice 2014

Prohlášení

P R O H L A Š U J I, že svoji bakalářskou práci na téma Pohádka a divadlo v mateřské škole jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne 28. 3. 2014

.....
Iveta Šilhavá

Poděkování

Zde bych ráda poděkovala své vedoucí bakalářské práce MgA. Mileně Válkové, Ph.D. za cenné připomínky, ochotu a čas, který mi věnovala; mým kolegyním, které mi ochotně poskytovaly informace a podporovaly mě ve studiích a v neposlední řadě mé rodině, která mě po celou dobu podporovala, věřila mi a stála při mně.

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřená na práci s pohádkou a divadlem v mateřské škole. Teoretická část se zabývá pojmy dětská literatura, přičemž jsou zde specifikovány její jednotlivé žánry. Jsou zde popsány druhy pohádky (lidová, autorská, apod.) a význam literatury pro rozvoj osobnosti dítěte. Dále také, jak vztah dítěte ke čtení může být ovlivněn rodinným prostředím. V praktické části je znázorněno, jak udělat pohádku zajímavější a vzbudit tak u dětí větší zájem k její četbě. Je zde popsána práce s konkrétní skupinou dětí v mateřské škole v Jihlavě, praktické příklady práce s pohádkou pomocí her, dramatizací, práce s loutkami, hudební výchovy či výtvarné výchovy. Dotazníkovým šetřením je dále zjišťováno, jak a zda vůbec rodiče čtou dětem pohádky, a jaký druh literatury nejčastěji volí. Výzkum obsahuje i rozhovor s dětmi. Cílem je zjistit, jaké pohádky děti upřednostňují, a jak se jejich názor na pohádku liší od odpovědí rodičů.

KLÍČOVÁ SLOVA: předškolní dítě, pohádka, divadlo, hra.

ABSTRACT

This bachelor's thesis focuses especially on working with fairy tales and drama at nursery school. The theoretical part surveys children's literature and specifies its genres, particularly fairy tales and their types (folk tale, artificial tale, etc.). It describes the importance of literature for child's personality development. Further, this thesis tries to define how family background can influence child's relationship to reading.

The practical part states ways of making fairy tales more interesting and thus attractive for children. It shows practical examples of working with fairy tales using games, drama, puppets, music or art realized with a particular group of children in kindergarten in Jihlava. The practical part of this thesis also contains a questionnaire survey aimed at parents, asking whether and how they read fairy tales to their children and what genres they mostly choose. In the survey, interview with their children is also included. The goal is to find out which fairy tales children prefer and in what ways their opinion on fairy tales differs from their parents'.

KEYWORDS: preschool child, fairy tale, drama, game.

OBSAH

ÚVOD	8
1. TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1.1 Pohádka.....	10
1.1.1 Lidová pohádka	11
1.1.1.1 Autorská.....	12
1.2 Práce s pohádkou	12
1.2.1 Kroky pohádkou	12
1.3 Předškolní věk a jeho specifika	14
2. ROZVOJ DĚTSKÉHO ČTENÁŘSTVÍ	16
2.1 Vliv rodiny.....	16
2.2 Vliv médií.....	17
2.3 Práce s knihou	18
2.3.1 Kniha jako vzdělávací prostředek	18
3. DRAMATICKÁ VÝCHOVA	18
3.1 Metody a techniky dramatické výchovy	19
3.1.1 Hry a cvičení podporující tvořivou dramatiku	21
3.2 Práce s dětským hercem	23
4. VÝZNAM LOUTKY V MATEŘSKÉ ŠKOLE	24
4.1 Druhy loutek.....	25
5. PRAKTICKÁ ČÁST	27
6. VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	27
6.1 Cíl práce.....	27
6.2 Výzkumné otázky	27
6.3 Popis vzorku	27

6.4	Výsledky výzkumu	28
6.5	Shrnutí výzkumného šetření	41
7.	Dramatická činnost v mateřské škole	42
7.1	Uvedení zájmové činnosti	43
7.2	Vznik zájmové činnosti v MŠ	43
7.3	Výběr pohádky	44
7.3.1	Pohádka O Koblížkovi.....	44
7.3.2	Seznámení s pohádkou	44
7.3.2.1	Hra v roli	44
7.3.2.2	Lámeme si hlavu s Koblížkem	45
7.3.2.3	Pečeme koblížky = koláčky	45
7.3.2.4	Dramatizace pohádky	46
7.3.2.5	Hodnocení, reflexe	46
7.4	Závěr.....	48
	SEZNAM LITERATURY	50
	SEZNAM TABULEK.....	53
	SEZNAM GRAFŮ	53
	SEZNAM PŘÍLOH	54
	PŘÍLOHY	

ÚVOD

Pohádka. Toto slovo ve mně v dětství vždy vyvolalo radost a nadšení. Jako malé dítě jsem se každý den těšila na večerní čtení. Těšila jsem se na nový příběh, jaký bude asi dnes a jaký zítra. S napětím jsem poslouchala pohádku až do konce a přála jsem si, aby můj hodný a oblíbený hrdina zvítězil. Milovala jsem šťastné konce. Cítila jsem se potom vždy vnitřně uspokojená a lépe se mi usínalo. Vzpomínám si, že jsem neměla ráda pohádky od Hanse Christiana Andersena. Tyto pohádky ve mně vždy vyvolaly úzkost a smutek, jelikož vše vnímám velice citlivě, jako bych s pohádkovými hrdiny byla na samotném místě. Naopak velmi oblíbené jsem měla pohádky od Boženy Němcové a Karla Jaromíra Erbena. Dynamiku a akci v těchto pohádkách mi obvykle zpestřovala moje maminka. Líbilo se mi, jakým tónem pohádky četla a jakou vášeň do nich dávala. Bylo na ni vidět, že pohádku prožívá se mnou a já se tak cítila, že nejsem v pohádce sama.

Protože jsem se chtěla opět vrátit do pohádkového světa a zavzpomínat tak na své dětství a oblíbené pohádkové hrdiny, rozhodla jsem se, že napíši svoji bakalářskou práci na téma pohádka a divadlo v mateřské škole.

Svoji práci jsem rozdělila na dvě části. Teoretickou a praktickou. Teoretická část je dále rozdělena na čtyři hlavní kapitoly a jejich podkapitoly.

V první kapitole, která nese název pohádka, popisují různé definice pohádky. Vysvětluji a rozebírám druhy pohádek a uvádím, jakou důležitou roli má pohádka ve vývoji dítěte. V podkapitole se dále zabývám metodickým postupům práce s pohádkou v mateřské škole, uvádím konkrétní kroky pohádkou a hlavní charakteristiky a přednosti, které jsou spojovány s předškolním věkem.

Následující kapitola pojednává o tom, jaký má vliv na dítě rodina ohledně čtenářství, a jakou hrají roli pro dítě hromadné sdělovací prostředky.

Třetí hlavní kapitola se zaměřuje především na definici dramatické hry a dramatické výchovy, pojednává se zde o důležitosti tvořivé hry a významu role při divadelních hrách pro dítě.

Čtvrtá kapitola pojednává okrajově o loutkách v mateřské škole. Jaký mají význam a uplatnění pro děti. Dále jsou zde uvedeny typy loutek.

Praktickou část jsem rozdělila na dvě části. V první se zabývám výzkumným šetřením. Problémem je současná přetechnizovaná doba plná nejmodernějších technologií. Pomocí dotazníku tak zjišťuji, zda rodiče dávají přednost knize nebo mediální komunikaci. Dále pomocí rozhovoru s dětmi zjišťuji, jaký prostředek pro sdělení pohádky mají nejraději, a jaké pohádky se jim v dnešní době líbí nejvíce.

Dále uvádím příklad práce s pohádkou v mateřské škole, kde pracuji. Znázorňuji konkrétní pohádku O Koblížkovi pro lepší představivost a popisuji tak svou zájmovou dramatickou činnost, která probíhá pravidelně s konkrétní skupinou dětí.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Pohádka

Tato kapitola pracuje s různými definicemi pohádky, jsou zde popsány druhy pohádek a jejich role ve vývoji dítěte. Pojednává se o metodických postupech práce s pohádkou v mateřské škole, jsou zde uvedeny konkrétní kroky pohádkou, jak se má postupovat s novou knihou pro děti, a jak je kniha důležitá pro rozvoj a další vzdělávání dítěte. Dále se kapitola věnuje hlavním charakteristikám a přednostem, které jsou spojovány s předškolním věkem a vývojem dítěte v tomto období.

Mocná a Peterka (2004, str. 472) definují pohádku jako: *„Zábavný, zpravidla prozaický žánr folklórního původu s fantastickým příběhem.“*

Již od pradávna jsou pohádky součástí lidské kultury. Pohádka patří do skupiny ústně přenášené literatury, která má svá výrazná specifika. Je zapotřebí pamatovat na to, že každý pohádkový příběh může mít velké množství variant, které se k němu sice vztahují, ale od původního příběhu se liší v závislosti na sociálním a kulturním prostředí vypravěče, na jeho vlastní představě a fantazii. Musíme pamatovat také na situaci, ve které je pohádka vyprávěna. Lidová pohádka je textem bez konkrétního autora, avšak její provedení jsou uskutečněna různými osobami, které mohou značnou mírou vyprávěný příběh ovlivňovat. Vzhledem k tomuto zvláštnímu charakteru vyžaduje pohádka zvláštní zacházení i z hlediska informačního. (Pavlásková, 2014, [online])

Dětství bez pohádek si vlastně ani nedokážeme představit. Ve všech kulturách, na celém světě se dětem vyprávějí příběhy, které se ve skutečnosti nikdy nestaly. Vystupují v nich tvorové a bytosti, které zatím žádný přírodovědec nezaznamenal, dějí se v nich věci nadpřirozené a neuvěřitelné, které odporují fyzikálním zákonům. (Černoušek, 1990)

Vytrvalost a statečnost jsou zde hlavními znaky. Zlé povahy jsou obvykle po zásluze tvrdě potrestány. Na druhé straně dobré povahy jsou v pohádkách odměňovány zpravidla sňatkem s krásnou princeznou nebo krásným princem. Tajemství a tajemno hraje nezastupitelnou roli v dětském světě. Málokterá pohádka by se obešla bez nadpřirozených jevů, jako jsou například čáry a kouzla. (Matějček, 2005)

Bettelheim (2000) uvádí, že pohádka by nemohla být pohádkou, kdyby se v ní neobjevovaly základní pohádkové postavy, které představují dobro a zlo.

Pohádkové postavy jsou obvykle naprosto dobré, nebo zlé, a proto jsou velice snadno pochopitelné. (Černoušek, 1990)

„Základní funkcí pohádek je vnést smysl a řád do dětem původně nesrozumitelného, skoro chaotického světa, do světa, jemuž děti, obzvláště v době předškolní, nemohou plně porozumět.“ (Černoušek, 1990, str. 7)

Pohádky začaly být zkoumány a shromažďovány na základě vědeckých metod. Staly se významným pramenem poznání nejen pro obory zabývající se lidskou kulturou, jako je například kulturní a sociální antropologie, folkloristika či literární věda, ale i pro pedagogiku, psychologii a další disciplíny zabývající se člověkem. Pohádka sama o sobě je entitou velice zvláštní. (Pavlásková, 2014, [online])

1.1.1 Lidová pohádka

Lidová pohádka je jedním z předních žánrů literatury pro děti a mládež. Je součástí literární historie národního i světového písemnictví. Lidová pohádka je epický prozaický útvar ústní lidové slovesnosti, jehož základem je umělecká fantastika nebo podobenství. (Čeňková, 2006)

Základním prvkem pohádek je zázračný obsah, nadpřirozený děj a prostor, který se odehrává zcela mimo náš čas. Většina pohádek začíná:

- Bylo, nebylo...
- Kdysi dávno...
- Za devatero horami a devatero řekami...
- Byl jednou jeden král
- Kdysi dávno...

Jedním z nejznámějších českých sběratelů je **Božena Němcová**. Mezi její pohádky patří:

- Národní báchorky a pověsti, ve kterých můžeme najít: Sedmero krkavců, Princ Bajaja, Čert a Káča...)
- Slovenské pohádky a pověsti (Súl nad zlato, O dvanácti měsíčkách, O Zlatovlásce...)

Druhým nejznámějším sběratelem je **Karel Jaromír Erben**. Mezi jeho díla patří:

- Sto prstonárodních pohádek a pověstí slovanských v nářečí původních (slovenské, ruské, polské, české...pohádky)
- České pohádky (Zlatovláska, Hrnečku, vař!, Tři zlaté vlasy Děda Vševěda...)

(Hobarlová, 2014[online prezentace])

1.1.1.1 Autorská

Pohádka je vývojově mladší, než lidová. Jsou zde ve větším měřítku zastoupeny reálné prvky, jako jsou například civilizační změny a sociální problémy. Kouzelné motivy se stávají součástí každodenní reality. (Čeňková, 2006)

„Moderní pohádka neboli antipohádka, vyznačující se konkretizací místa a času děje a humorným oddémonizováním...“ (Mocná, Peterka a kol., 2004, str. 474)

Mezi české autorské pohádky patří například: Povídání o pejskovi a kočičce (Josef Čapek), Dášenka čili život štěněte (Karel Čapek), Mach a Šebestová (Miloš Macourek), Ferda Mravenec (Ondřej Sekora), Fimfárum (Jan Werich) aj. (Krůželová, 2014, [online])

1.2 Práce s pohádkou

Metodický postup

Pohádky se většinou dětem předčítají. V mateřské škole můžeme obnovit rozkoš z naslouchání, když kruh posluchačů vyvolá naši potřebu vypravovat. Vyprávění si vždy předem připravíme, u další a dějově bohatší pohádky si napíšeme základní osnovu, kterou pak podle možností dáme v obrázkové podobě na magnetickou tabuli, ale až později, až budeme chtít vyprávění od dětí. Když vypráví učitelka, provede nejdříve vhodný motivační rozhovor a v navozené atmosféře vypráví pohádku celou. Obrázkovou osnovu použije až při opakovaném ději. Pro menší děti volíme vždy pohádky kratší, ne tak výpravné a dějově mnohastupňové. Ale ani u zvířecích pohádek nesmíme zapomínat, že v našem vyprávění nejde jen o pouhou reprodukci děje. Tu můžeme tolerovat dětem, my však na sebe bereme úlohu dramatického vypravěče, jehož způsob podání rozvíjí dětskou představivost. Pomáháme si kulisami, hudbou atd., ale napětí by mělo být především v našem hlase. (Gebhartová, 2011)

1.2.1 Kroky pohádkou

podle knihy: Metody dramatické výchovy v mateřské škole. (Svobodová a Švejnová, 2011)

První krok: nastolení fikce

společně vstoupíme do pohádky. Švejdová (2011, str. 113) pro vstup do pohádky uvádí: „*Když vyprávím pohádku, tak mi věř, pohádka sice není pravda, ale ani lež...*“ a nabízí tak dětem rituál, kterým budou každý den vstupovat do pohádky. Dětem vytvoří tak jasný předěl mezi fiktivním světem pohádky a realitou.

Někdy může být také rituálem **narativní pantomima** („*narativní metodologie - z lat. narrare = vyprávět. Výzkumná a didaktická metoda, užívající k výpovědi o popisované jevu vyprávění příběhů...*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, str. 132) Například: „*Bereme si batůžek, dáváme si do nich pití, svačinu, ještě si tam každý přidá něco velice důležitého...*“ (Svobodová a Švejdová, 2011, str. 113)

Nebo se můžeme do pohádky také přečarovat. Například: „*Čáry máry tam a zpátky, koukneme se do pohádky, vezmem s sebou všechny děti, poletíme na koštěti, dopředu a dozadu, nahoru a dolů, doleva a doprava, hlavně že jsme spolu. Čáry máry tam a zpět a v pohádce budem – teď.*“ (Svobodová a Švejdová, 2011, str. 113 – 114)

Můžeme se zeptat dětí: „*Jak se dostaneme za hory za doly? Poletíme? Pojedeme? Čím, na čem, v čem?*“ (Svobodová a Švejdová, 2011, str. 114)

Druhý krok: přijetí fikce

Abychom mohli fikci přijmout, musíme k ní získat důvěru a svobodně do ní vstoupit s tím, že je pouze jako a můžeme z ní kdykoliv vystoupit a vrátit se tak do reality. K přijetí fikce může pomoci převtělení se do určitých rolí, rekvizita nebo kostýmní prvek. Může nás také do role přenést říkadlo: „*Hokus, pokus, fidibus, proměnit se v tátu dřevorubce zkus!*“ (Svobodová a Švejdová, 2011, str. 115) Nesmíme, ale zapomenou děti vrátit zpátky: „*Čáry máry tam a zpět, ať jsme zase lidé hned!*“ (Svobodová a Švejdová, 2011, str. 115)

Třetí krok: nastolení, zkoumání a řešení problému

Tato část je velmi důležitá a může se protáhnout na několik dnů. Musíme zjistit, jak se v oné roli děti cítily, co zažívaly, jak jim bylo v lese, co tam slyšely a viděly. Řešení problému je základem dramatických činností

Čtvrtý krok: hledání paralel ve skutečném životě

Společně s dětmi si pokládáme otázky týkající se dané pohádky. Snažíme se vycházet ze zkušeností dětí. Pokud se jedná o Perníkovou chaloupku: „*Může se doopravdy stát, že*

se někdo ztratí? A stalo se někdy někomu, že se ztratil?“ (Svobodová a Švejdová, 2011, str. 117)

Pátý krok: návraty do děje pohádky

Pokud pohádku zahrajeme bez přerušování, tak tento krok nebudeme potřebovat. Pokud ale pohádku rozdělíme do více dnů jako Hanka, musíme každý den do děje pohádky vstoupit určitým rituálem a také z pohádky vystoupit zpět do reálného života pomocí rituálu. Také je zapotřebí udělat rekapitulaci předchozích dnů co jsme už v pohádce všechno zažili. Děj pohádky si tak zopakují i děti, které některý den chyběly. Například v pohádce o Perníkové chaloupce: učitelka, která je v roli ježibaby vezme obě čepice představující Jeníčka a Mařenku, stiskne je a podrobí je výslechu. „Tak jak se jmenuješ, chlapečku? A ty? Odkud jste?“ (Svobodová a Švejdová, 2011, str. 118) a děti odpovídají. Nebo můžeme udělat rekapitulaci pomocí narativní pantomimy.

Šestý krok: stupňování napětí

Neměli bychom vyčerpat ty nejsilnější momenty hned na začátku. Napětí graduje v průběhu děje pohádky. Můžeme také napětí utvářet v průběhu společných činností a ukončovat každý den s tím, že víme, na co se příští den máme těšit. Měli bychom děti udržovat v napjatém očekávání toho, co přijde zítra. V rámci pohádky najdeme i příležitost k učení novým vědomostem a dovednostem (v Perníkové chaloupce – pátráme, z čeho se pečou perníky, práce s těstem, zdobení perníků...)

Sedmý krok: reflexe

A nakonec se nesmíme zapomenout ohlédnout zpátky za tím, co jsme prožili. Díky tomu, že diskusi vede učitelka, by mělo být zárukou, že každý názor bude pozitivně přijat, i když s ním nemusíme souhlasit.

1.3 Předškolní věk a jeho specifika

Podle Heluse (2009) je předškolní věk období, k němuž dochází mezi třetím a šestým rokem života. Je charakteristický pro nově se nabízející možnosti, které je zapotřebí respektovat.

Podle Vágnerové (2008) je předškolní věk typický ustálením vlastní pozice ve světě. K jeho poznání dítěti pomáhá představivost, je to fáze fantazijního zpracování informací, intuitivního uvažování, které ještě není řízeno logikou.

A) Růst obratnosti

Říčan (2004, str. 121, in Helus, 2009) říká: „*Růst obratnosti umožňuje předškolákovi, aby se naučil sám sebe obléknout, obsloužit se (i na záchodě) – a pomáhat doma při jednoduchých pracích. Vyžadujeme to od něj ani ne tak proto, aby skutečně pomohl, ale abychom v něm pěstovali smysl pro povinnost a abychom podporovali jeho sebevědomí.*“

B) Nové možnosti myšlení, provázené určitými omezeními

Předškolák již začíná ovládat základní matematické vztahy. Přesto, ale nesmíme přecenit tento velký pokrok. Musíme znát následující charakteristiky myšlení předškoláka:

- se zatím jen o pseudopojmy. Pojmy jsou založeny na vytřídění konkrétní skupiny jevů podle podstatných, všem jejím položkám společných znaků. Např.: ryby, savci... Pseudopojmy dítě vytřídí podle znaků, které mu jsou nějak nápadné.
- Neopírá se o trvalost předmětu v prostoru a čase (přesypeme-li před ním korálky z širší nádoby do užší, dítě bude přesvědčeno, že je jich více.)
- Je egocentrické, lépe řečeno antropomorfické (jak si dítě přeje, aby něco bylo, tak to také je. Např.: Auto musí být nakrmeno benzínem.
- Je magické - hranice možného a nemožného nejsou ostře vyznačeny. (Helus, 2009)

„Dětské myšlení v předškolní době je především obrazné, konkrétní, synkretické a animistické. Pro dětskou mysl není problém všechno oživit, vdechnout životodárného „ducha“ do věcí kolem sebe, oživit je magickým slovem a různými kousky sympatetické magie.“ (Černoušek, 1990, str. 8)

C) Pokrok ve výtvarném projevu

Podle Říčana (2004, str. 129 – 130, in Helus, 2009) *„je pro předškolní dítě kresba hrou a zároveň tím nejpřirozenějším vyjadřovacím prostředkem. Dítě kreslí stejně samozřejmě, jako my dospělí mluvíme. Stojí za to umět tuto dětskou řeč číst!“*

D) Změny v sociálním životě

Rodina má pro dítě nezastupitelnou roli. Na významu nabývá i jeho kamarádství s vrstevníky.

Podle Vágnerové (2000, str. 128 – 129, in Helus, 2009) „*pro předškolní dítě je kamarád ten, kdo chce to, co chci já. Na druhé straně děti v této době přijímají i postiženého vrstevníka – ještě si dostatečně nezafixovaly běžné sociální předsudky.*“

E) Sociální role – hra na něco, někoho „jenom jako“

Kolem třetího roku dítě silou své představivosti jako by dokázalo vyjít ze sebe samého a stát se někým jiným. Uvědomuje si dobře, že to není doopravdy, a že zůstává trvale tím, kým je. Dokáže se ale přesto nadchnout a na chvíli zapomenout své skutečné já. Zejména je tomu tak u sociálních rolí. Dítě si hraje na různé pohádkové postavy, které mu byly čteny a vyprávěny, na postavy ze svého okolí, povolání apod. Pomocí těchto her se dítě učí vlastnosti připodobňovat ke svým vzorům. Sociální hry také umožňují kompenzovat frustrace, kterými dítě trpí. Jedná se o různá ponížení, úzkosti a omezení. V této situaci hry na hrdinu, který je obratný a má sílu, umí, co já bych také rád uměl, umožňují vyjít z vlastní omezenosti a uniknout tak deptajícím účinkům. Dále také sociální role napomáhají uvolnění tvůrčí fantazie. (Helus, 2009)

F) Základy mravních postojů

Dítě začíná zaujímat základní mravní postoje. Ví, co je správné, chvályhodné a co trestuhodné. Na co může být hrdý a za co se má stydět. Díky vlivu sociálního okolí si postupně uvědomuje správné hodnoty pro život. (Helus, 2009)

2. ROZVOJ DĚTSKÉHO ČTENÁŘSTVÍ

Následující kapitola pojednává o tom, jaký má vliv na dítě rodina ohledně čtenářství, a jakou hrají roli pro dítě hromadné sdělovací prostředky, jak působí na dítě z hlediska sociální stránky, a jaký mají vliv na rozvoj informací a poznávacích schopností. Dále se zaměřuje na práci s knihou, jak postupovat při uvedení nové knihy, aby se pro děti stala zajímavou a poutavou pro další čtení. Uvádí se zde i důležitost knihy pro další vzdělávání.

2.1 Vliv rodiny

Chaloupka (1995) uvádí, že v dnešní době většina rodičů zcela zapomíná na zájmy svých dětí. Každý si žije vlastní život sám pro sebe. Rodiče mnohdy ani netuší, co jejich dítě zajímá, jakou knihu čte či jaký film má nejraději. Materiální zabezpečení nestačí k tomu, aby dítě zapomnělo, že jsme se o něho nezajímali.

U většiny dětí funguje čtenářství vlivem nápodoby ze strany rodičů. Pokud má rodič kladný vztah ke čtenářství, dítě ho obvykle napodobuje. V některých případech je tomu, ale opačně. I přes veškeré snahy ze strany rodičů se stává, že si dítě k četbě kladný vztah nevybuduje a naopak. Některé děti si knihy oblíbí, i přes to, že je k tomu v dětství nikdo nevedl. Jde, ale pouze o ojedinělé případy, u kterých bychom museli pátrat hluboko v jejich minulosti. Podstatnou roli hrají také záměrné, cílevědomé, kulturně zaměřené podněty, které připravují podněty pro budoucího čtenáře programově. Jedná se o předčítání knih, vypravování pohádek, televizní večerníčky, obrazové knížky bez textu, písničky, říkanky apod. (Chaloupka, 1995)

2.2 Vliv médií

Z pedagogického slovníku „médiá“ (masová média) jsou hromadné sdělovací prostředky, kterými se sděluje masová sociální komunikace. Většinou se uvádějí čtyři základní funkce médií: 1) informovat 2) bavit 3) přesvědčovat 4) zprostředkovávat kulturu.

Patří sem média tištěná – časopisy, noviny, knihy a elektronická – televize, rozhlas a video. *„Z pedagogického hlediska jsou velmi významným prostředkem vzdělávání a kultury a socializace jedince.“* (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, str. 119)

Müllerová (1998) uvádí, že dnes jsou děti především obkloповány technikou, vyrůstají ve světě virtuálních informací a dat, ve kterém poezie a fantazie hrají malou roli.

Chaloupka (1995) podotýká, že pro dítě a dospělé je televize závatný požirač času. Také se odvolává na lékaře zdůrazňující, že čas, který dítě stráví u televize, jim později chybí na aktivní tělesný pohyb. Tato doba chybí v komunikaci dítěte s jinými v mezilidském styku. Dítě se nejvíce rozvíjí ve styku s jinými lidmi, když si hraje se svými vrstevníky, povídá si s rodiči apod. Televizor mu přátele nabídnout nemůže, tam je sám a opuštěn. Müllerová (1998, str. 18) ale dále uvádí, že *„důležitější než vědomí je fantazie.“* Dítě se stále více vzdaluje magickému světu, určité magické fázi svého vývoje. Tato fáze je nezbytnou součástí zdravého psychického vývoje a trvá zhruba do devíti let věku. (Müllerová, 1998)

Na druhou stranu televize nám i hodně dává. Díky televizní kameře dítě vstoupí snadno do centra dění. Veškeré informace, které získá, si ukládá a je schopno je

kdykoliv použít. Ve Velké míře se rozvíjí poznatkové schopnosti. Schopnost představivosti ale klesá. (Chaloupka, 1995)

2.3 Práce s knihou

Gebhartová (2011) uvádí, že práce s celkem knihy je důležitá zejména z důvodu předčtenářské přípravy. A to především z hlediska techniky dovednosti čtení. Začínáme dovedností listování knihou, návykem sledování stránky a řádků zleva doprava, najdeme začátek, konec, umístíme záložku, najdeme obsah apod.

Je prospěšné, když dítě ukáže knížku nejdříve v ranním kruhu, potom učitelka může kousek přečíst a v knižním koutku si ji pak děti prohlížejí individuálně. Nevadí, že zájem projeví jen některé dítě. Časem přijdou i další. Stejně tomu je i s knihou, kterou přinese učitelka. Nestačí knihu jen postavit do knihovničky ve třídě. Je dobré ji dětem ukázat, zmínit se o čem je, upozornit na její zajímavost nebo zvláštnost, případně slíbit, že si ji budeme číst. Prohlížení a čtení knížek by mělo být naprosto přirozené ve vzdělávací nabídce každé mateřské školy. Zejména proto, že ozřejmuje dětem jejich životní zkušenosti, naplňuje nové pojmy, spoluvytváří estetický vkus dětí a vede je ke čtenářství.

2.3.1 Kniha jako vzdělávací prostředek

Kniha znamená pro dítě vstup do kulturního světa. Především u malých dětí, ale i u předškolních nečtenářů připoutává první zájem o knihu její výtvarná stránka. A to jak obrázky a ilustrace, tak i zvolený formát, obálka, grafická úprava a celkový design. Proto je vhodnější číst dětem textové ukázky z knihy, než z okopírovaného listu papíru. Ze stejného důvodu je důležitá přítomnost dětské knihy v mateřské škole. Knihy by měly být průběžně obměňovány, tak aby děti upoutaly a zaujaly. Vhodné jsou i knížky, které si děti donesou z domova. Mají tak k ní lepší vztah a kniha je více upoutá. (Gebhartová, 2011)

3. DRAMATICKÁ VÝCHOVA

Třetí hlavní kapitola se zaměřuje především na definici dramatické hry a dramatické výchovy, pojednává se zde o důležitosti tvořivé hry a významu role při divadelních hrách pro dítě. Jsou zde zmiňovány metody a techniky dramatické výchovy, hry a

cvičení podporující tvořivou dramaturgii a stručně je zde uveden příklad, jak postupovat s dětským hercem.

„Je prostředkem podporujícím osobnostní a sociální rozvoj žáků. Využívá dramatické inspirace a schopnosti člověka jednat v navozených situacích obdobně jako ve skutečných. Vytváří pro žáky příležitost znovuprožívat nebo zažívat situace, s nimiž se setkávají nebo mohou setkat v životě.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, str. 50)

Valenta (2008) uvádí, že dramatická výchova neboli divadelní je systém aktivního uměleckého, řízeného a sociálního učení dětí nebo dospělých, který je založený na využití základních postupů a principů.

Dramatická výchova rozvíjí herní dovednosti, umět dokázat přijímat fiktivní prostor, fiktivní situace a naučit se v nich jednat. Děti si obohacují sociálně komunikační dovednosti. Učí se komunikovat, spolupracovat, seznamují se s potupy tvorby jevištního tvaru. Práce s příběhem učí děti porozumět lidem ve svém okolí, citlivěji vnímat, rozpoznat jejich chování a prožívání, a zároveň se učí srozumitelnějším sdělování. Při herních situacích se rozšiřuje schopnost experimentovat, hledat neobvyklá řešení při vznikajících situacích a v běžném životě potom hledat adekvátní situaci a úspěšně řešit vznikající konflikty a problémy. Přijetí role rozvíjí schopnost empatie, vcítění se do druhého, porozumění jeho chování na základě jeho vnitřního prožívání. (Machková, 1993)

3.1 Metody a techniky dramatické výchovy

- **Metoda** – je konkrétní postup, z něhož v praxi vyplývá konkrétní činnost učitele a žáka. (Metodou může být pantomima.)
- **Technika** – je určitý typ metody, která vyžaduje, aby učící se člověk prakticky a osobně jednal. (Technika je například prováděcí podoba pantomimy.) (Valenta, 2008)

Valenta (2008, str. 46) uvádí, že *„metodou dramatické výchovy je metoda divadla“*, nebo *„že základní metodou dramatické výchovy je dramatická hra,“* nebo že *„základní metodou dramatické výchovy je hra v roli.“*

- **Hraní role** – „*vyučovací metoda, která navozuje modelové sociální situace a vede žáky k tomu, aby v nich zastávali různé sociální role.*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, str. 75)
- **Význam role** je pro dítě velmi důležitý. Hrát znamená stát se na okamžik někým jiným, chtít být někým jiným a dát tak určitou hodnotu této jiné osobě, kterou se dítě na čas stává. Aby dítě hrálo správně, musí ovládnout samo sebe a být samo sobě pánem. Nestačí mu, že je viděno, sledováno a pozorováno. Nemůže se spokojit s tím, že je chápáno nebo, že si ho ostatní uvědomují. Musí být, to znamená, panovat, ovládat a ztvárňovat. Musí být svým pánem, aby mohl uspořádat své počitky a vytvořit často složitou situaci. (Baudisová a Dufayetová, 1997)
- **Dramatická hra:**
 - „**Drama** předvádí děj prostřednictvím akce postav.“ (Mocná, Peterka a kolektiv, 2004, str. 123)
 - Hra** – „*Forma činnosti, která se liší od práce i od učení.*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, str. 75) V předškolním věku má hra specifické postavení, stává se vůdčím typem činností. Má řadu aspektů:
 - Poznávací
 - Motivační
 - Pohybový
 - Emocionální
 - Fantazijní ...

Zahrnuje činnosti jednotlivce, dvojice, malé skupiny i velké skupiny

„*Prostřednictvím hry rozvíjíme nejrůznější schopnosti, je to prostředek, který přitažlivou formou umožňuje odstraňovat dětské negativní vlastnosti, objevuje vlohy dítěte a cvičí je...*“ (Mlejnek, 1997, str. 11-14)

Tvořivá hra začíná ve skupině, vyžaduje spolupráci, které se dítě při skupinových hrách učí. Formuje se jeho vztah k vrstevníkům a okolí. Utváří si partnerství s druhými dětmi a učitelkou, dostává možnost poznat svoje přednosti, které si zkouší v dramatických činnostech. Dítě patří do skupiny a bere na sebe určitou míru odpovědnosti. Stává se potřebným pro druhé. Díky skupinovým hrám se děti více poznají, porozumí si a poznají tak svoje pocity a touhy. Tuto možnost jim dává především hra v roli, kdy vstupují do role druhého člověka. Zkouší si jeho chování,

postoj k druhým lidem, úhel pohledu. Děti užívají monolog a dialog, používají smyslové a emoční zkušenosti, vtahují nenásilně ostatní děti do hry, vzájemně se domlouvají a spolupracují mezi sebou. Respektují zájmy a potřeby druhých dětí. V rámci fantazie využívají různé oděvy a látky na své kostýmy, které je vtáhnou více do děje skutečnosti. V mateřské škole mají tvořivé dramatické činnosti nezastupitelnou úlohu. Jedná se o základní oblast estetické výchovy, která přispívá k harmonickému rozvoji dítěte. (Mlejnek, 1997)

Novotná (2010, str. 12) uvádí, že *„tvořivá dramatika pomáhá dítěti orientovat se v sobě samém, zároveň v okolním světě, řešit problémy, které nastanou nebo mohou nastat. Prostřednictvím dramatických činností se děti učí vzájemně respektovat druhého, komunikovat s ním, soucítit, spoluprožívat, spolupracovat v konkrétní situaci.“*

V mateřské škole s ohledem na vývojové zvláštnosti každého dítěte pracujeme s řadou tvořivých her. Především se jedná o hry rozvíjející prostorovou orientaci, smysly, rytmus a pohyb. Zejména využíváme základní techniky a metody tvořivé dramatiky, které rozvíjejí fantazii, tvořivost a představivost dětí. (Novotná, 2010)

3.1.1 Hry a cvičení podporující tvořivou dramatiku

Podle Novotné (2010)

- **Průpravné hry a cvičení:** Cílem je soustředění, rozehřátí a uvolnění. Dítě si při hrách uvědomuje sebe sama. Uvědomuje si svou jedinečnost, originalitu a možnost svého uplatnění. Patří sem především různé honičky, které vedou ke spolupráci a vzájemné souhře s ostatními.
- **Asociační kruh:** znamená, že děti sedí v kruhu a učitel se na ně obrátí s otázkou, například: „Co se vám děti vybaví, když se řekne...“ a uvede konkrétní slovo, například pohádka, Mikuláš ... apod. Děti postupně začnou vyslovovat po kruhu svoje myšlenky, které je při vyslovení slova napadly. Děti se zároveň učí vyslovovat své pocity a dojmy, aniž by je musely dále vysvětlovat.
- **Učitel v roli:** tato technika dramatické výchovy je využívána především u malých dětí. Děti jsou prostřednictvím učitele lépe vtaženy do centra dění. Učitel může v roli putovat od skupiny ke skupině a podle své potřeby se může vracet ke skupinám a komentovat, co se kde právě odehrává.

- **Námětové hry:** jedná se o hry, které mají námět, téma, hry s pravidly, motivované hry nebo i pohybové hry. U pohybových her dochází k vyjádření pohybového prožitku. Pro dokreslení atmosféry používáme melodické či rytmické nástroje Orffova instrumentáře (například děti se snaží v prostoru vystihnout charakter toho, co představují, například medvěda, hračky apod.)
- **Dramatické hry:** hry „na něco“ nebo „na někoho“. Jedná se o hry, které mají děj. Dramatická hra je základním prostředkem dramatického vyjadřování představ dětí. Pro děti je důležité volit vhodné náměty a témata, aby jim byly blízké a mohly na ně slovně či pohybově reagovat. (například na doktora, na rodinu, kuchaře atd.)
- **Didaktické hry:** charakter her může být zaměřený na vzájemný kontakt a kooperaci ve skupině, zvládnání a rozvíjení konkrétních zkušeností a dovedností. Hry jsou již náročné na psychiku dětí, proto tyto hry využíváme především se staršími dětmi předškolního věku
- **Hry s předmětem:** vytvářejí rozvoj představ a fantazie, volnou hru asociací a myšlenek. Děti pohybují s předměty a podle toho, jak je uchopí, jim dávají nový význam. Učitelka působí v roli partnera a dává dítěti další impulzy, jak dále námět rozvíjet.
- **Zástupná řeč, zástupný text:** jedná se o využití slov, například slabik nebo nonsensů, které se mohou opakovat. Nemusí dávat ani smysl, například: „Hémisa démisa kolemisa deo“ nebo to mohou být různá rozpočítadla. Důležité je, že nám nahrazují a zastupují normální řeč. Posluchači vnímají sdělení spíše jako cizí jazyk, kterému nerozumí, ale vnímají především emocionální stránku, jako je prosba, rozkaz, rozčilení, souhlas... Je důležité, aby děti měly představu o tom, co komu, kde a proč takto říkat. Spojením výrazové a obsahové stránky je naše sdělení srozumitelné a úplné.
- **Živý obraz:** jedná se o vytvoření obrazu, který zachycuje určitou situaci nebo konkrétní okamžik. V pozici děti vydrží po určenou dobu bez zvuku a pohybu, dále jej nerozehrávají.
- **Pantomima:** jedná se o znázornění určité činnosti bez použití řeči.

- **Narativní pantomima:** jedná se o činnost, kdy děti pantomimicky dělají vše podle učitelova výkladu – narace. Učitel vypráví tak, aby mohly na jeho vyprávění děti reagovat.
- **Boční vedení:** vedoucí stojí mimo aktivitu samu. Neprovádí s hráči činnost. Účastní se jako ten, kdo například vypráví příběh, který hráči přivádějí do pohybu.
- **Improvizace:** jde o rozehrání námětu, který děti samostatně řeší, například: jsme na pouti, v ZOO, na dětském hřišti, apod. Námětem může být situace z reálného života nebo motiv z pohádky. Děti vstupují přirozeně do rolí a rozvíjejí pomyslné dialogy s partnerem. Učí se spolupracovat a navzájem se tolerovat.
- **Dramatizace:** pojmem dramatizace je nejčastěji myšleno převedení epické předlohy do dramatické podoby určené k divadelnímu ztvárnění. Náměty vycházejí z textové předlohy. Využíváme improvizaci, děti se naučí přesné repliky textu, ale mluví svými slovy a mohou přidávat vlastní nápady.
- **Reflexe:** jedná se o zpětnou vazbu pro učitele, ale i samotné děti. Měla by následovat po každé lekci, ale důležitá je i v průběhu činností. Verbálním sdělením si děti uvědomí, co se jakým způsobem odehrálo, a jak se při tom cítily.

Motivací k hrám je především zážitek a prožitek dětí, se kterými hrají a spolupracují. „Jako dospělí máme mnohdy nad dítětem převahu. Fyzickou, v bohatství slovní zásoby, v mnoha dovednostech. Dítě i nás bude hra víc bavit, když se nám podaří síly vyrovnat. Někdy dáme dítěti náskok, nebo jinak zohledníme jeho možnosti.“ (Šimanovský, Mertin, 1996, str. 8)

3.2 Práce s dětským hercem

- Dítě by při hrách nemělo mít masku na obličeji, aby mohlo dobře mluvit
- Dítě by nemělo držet jenom kulisy a zůstat tak v pasivní roli
- Každé dítě by mělo mít svou roli, kde se mluví a hraje
- Každá rekvizita či předmět na scéně má svůj smysl a svůj účel

(Novotná, 2010)

„Je třeba mít na paměti, že děti nehrají jen s ostatními, ale pro ostatní.“ (Baudisová, Dufayetová, 1997, str. 16)

Podle Baudisové a Dufayetové (1997) je zapotřebí, aby se herci a diváci se průběžně střídají. Není možné nechat hrát třicet dětí najednou. Vznikne tedy skupina herců a skupina diváků. Herci z jednoho dne budou další den diváky. Diváci mohou během hry zasáhnout. Mohou udat nějaké připomínky, či návrhy.

Dítě si rádo hraje na to, co existuje. Vymýšlí si scény z běžného života a prožívá je s vědomím, že se jen hraje. Díky tomu, že si dítě hraje na někoho jiného, objevuje nové hledisko a je méně závislé na realitě. Každou úspěšnou dramatickou hru se šťastným koncem si děti zamilují, protože mají pocit, že se plně realizují. Stejně téma chtějí několikrát opakovat a mají radost, když se námět nemění. (Baudisová a Dufayetová, 1997)

4. VÝZNAM LOUTKY V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Čtvrtá kapitola pojednává okrajově o loutkách v mateřské škole. Jaký mají význam a uplatnění pro děti. Dále jsou zde také uvedeny druhy loutek a jejich rozdělení.

Loutka – jedná se o symbol jeviště, který představuje dramatickou postavu. Postava musí být oproštěna od popisných podrobností a nesmí se jednat o zdrobnělou napodobeninu zvířete či člověka. (Ródl, 1977 in Novotná 2010)

Loutky v mateřské škole přispívají k radostnému životu dětí v kolektivu. Jejich optimistický charakter působí silně na city a má vliv na vytváření společenských a etických vztahů. Loutky se podílí na plnění požadavků všech výchovných složek. Při formování osobnosti dítěte, jsou loutky jedním z vhodně působících prostředků výchovy. Oživlá loutka upoutává dětskou pozornost a podněcuje tak aktivitu dětí. Děti rádi plní požadavky, které jim dává oblíbená loutka. Od loutkových divadel se práce s loutkou v mateřské škole liší především konkrétním cílem. Cíl vyplývá z potřeb a prostředí mateřských škol. Učitelka musí respektovat věkové zvláštnosti dětí a volit tak výchovně vzdělávací vhodný obsah a formu loutek. Učitelka diváky dobře zná a tak se při hře může obrátit s určitou připomínkou k jednotlivým dětem. Učitelce pomáhá loutka zvýšit zájem u dětí hlavně v situacích, kdy je pro ně aktuální téma méně přitažlivé a nezajímavé. (Leština, 1995)

„Hlavním úkolem estetické výchovy je vést děti k chápání krásy v životě i v případě, seznamovat je s přístupnými uměleckými díly, formovat jejich vkus a obohacovat jejich citový život.“ (Leština, 1995, str. 12)

4.1 Druhy loutek

Podle Leštiny (1995) in Novotná (2010) loutky lze rozdělit do skupin na reliéfní, plastické, plošné, ke kterým řadíme i stínové.

Druhy loutek podle vodění:

- **Závěsné - marioneta** – jedná se o loutku zavěšenou na drátu. Často s nitovým vedením rukou a vahadlem pro pohyb nohou, aby ji loutkoherce mohl ovládat jednou rukou.
- **Spodové:**
 - **Maňásek** – látková loutka, navléká na ruku a vodí zesponu. Oblíbená také jako hračka, například zvířátko.
 - Vařečková loutka – jednoduchá loutka, vedená zesponu.
 - Javajka nebo javánka (wajang) – jedná se o loutku na tyčce nebo drátu, vedenou zesponu.
- **Zadové** – loutky jsou voděné na tyči zezadu
- **Ostatní typy loutek:**
 - Vodní loutka
 - Stínová loutka
 - Loutka pro animovaný film – bez vedení, pohyblivé části musí loutkoherce držet v nastavené poloze.
 - Dlaňové loutky – na dlani loutkoherce je znázorněn obličej loutky.
 - Prstové – nohy, hlavička nebo celé tělo je nasazeno přímo na prsty loutkoherce.
 - Vařečkové – obličej je namalován na vařečce a tělo je dále dotvořeno textilem.

V českých zemích představuje bohatou tradici loutek a loutkářů zejména **Matěj Kopecký**. Mezi klasické postavy loutek patřil Kašpárek, princezna, král, rytíř, čert, sedlák apod. (Bezděk in Novotná 2010)

5. PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část se skládá ze dvou částí. První část vyhodnocuje výsledky dotazníkového šetření zaměřeného na seznamování dětí s pohádkami v rodinách. Ve druhé části jsou popsány příklady metodických postupů práce s pohádkami, na základě vlastní zkušenosti autorky.

6. VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

6.1 Cíl práce

Cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jaký druh pohádek rodiče nejvíce preferují. Zda upřednostňují více lidové či autorské pohádky a jakým stylem nejčastěji pohádky dětem prezentují. Dále také jak je to s jejich postojem k sledování televize a jejího vlivu na děti. Zda se zajímají o čas, který děti stráví sledováním televizoru, regulují ho a zda vybírají pořady, které děti mohou sledovat.

6.2 Výzkumné otázky

- **otázka první:** Jakým způsobem zprostředkovávají rodiče pohádky svým dětem?
- **otázka druhá:** Jaké pohádky rodiče preferují?
- **otázka třetí:** Jaký styl pohádek je dětem nejbližší?

6.3 Popis vzorku

Výzkumný vzorek mého průzkumu tvořili rodiče předškolních dětí. Výzkum jsem prováděla se souhlasem ředitelky v MŠ Jihlava, Jarní, kde pracuji jako učitelka.

ŠVP naší školy se jmenuje „Světáčci“. Obsahuje oblasti, které děti seznamují s prostředím, ve kterém žijí, rozvíjejí osobní samostatnost, poskytují základy pro zdravé sebevědomí a sebejistotu. Do mateřské školy jsou přijímány děti podle kritérií vydaných ředitelkou po dohodě se zřizovatelem.

Mateřská škola má 5 tříd, v každé třídě je kapacita 28 dětí. V 1.třídě (MOTÝLCI), 2.třídě (RYBIČKY),4.třídě (ŽABIČKY) a 5. třídě (SOVIČKY) jsou děti 3-6leté, ve 3. třídě (ŽÍŽALKY) jsou děti ve věku 5-7 let. V MŠ pracuje 10 pedagogických pracovníků.

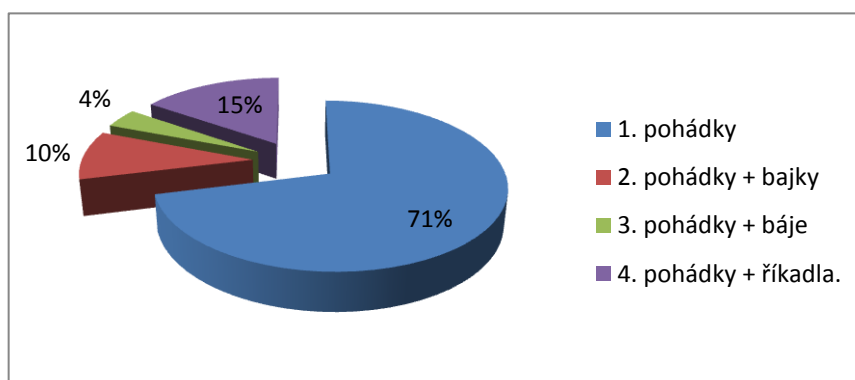
Ve svém výzkumu jsem použila dotazník s uzavřenými otázkami. U některých je možnost doplnění. Počet otázek je 22. Celý dotazník je součástí přílohy mé bakalářské práce.

Naše MŠ má 140 dětí. Požádala jsem proto jednotlivé učitelky tříd o rozdání dotazníků všem rodičům, jejichž dítě navštěvuje naši MŠ. Pro absenci dětí jsme všem dotazníky nemohly rozdat a někteří rodiče mi odmítli dotazník vyplnit pro nedostatek času. Celkem tedy bylo rozdáno 80 dotazníků. Zpátky se ke mně dostalo 55 dotazníků. Což znamená v procentech návratnost 69%. 3 respondenti bohužel vyplnili dotazník ne zcela správně, a proto nemohl být pro výzkumné šetření použit. Pro závěrečné zpracování mohlo být tedy použito 52 dotazníků.

6.4 Výsledky výzkumu

Veškeré otázky, které byly zadávány respondentům, jsem vždy graficky zpracovala a vyhodnotila v pořadí, jak byly respondentům předkládány.

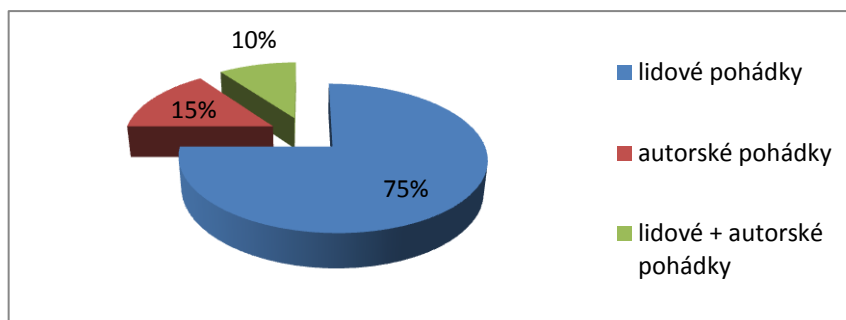
Graf č. 1: S jakým druhem literatury rodiče děti seznamují

Zdroj: vlastní výzkum

Poměrně velké procento rodičů podle mého očekávání odpovědělo, že děti seznamují jenom s pohádkami. Jiní rodiče už kombinovali pohádky s jiným druhem literatury. Druhá nejčastější odpověď byla pohádka a říkadla, což je podle mého názoru druhá nejsrozumitelnější forma pro děti, protože s říkadly se dítě seznamuje již od útlého věku, a proto jsou dětem říkadla velice blízká a známá. Malé procento rodičů seznamuje děti s bajkami a bájemi. Myslím si ale, že konkrétně bajky jsou pro děti velmi důležité z hlediska mravních zásad.

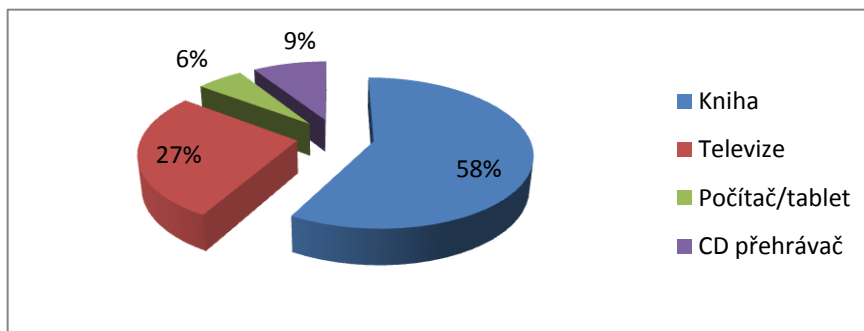
Graf č. 2: Jaké pohádky rodiče upřednostňují

Zdroj: vlastní výzkum

U druhé otázky mě překvapilo, že většina rodičů upřednostňuje lidové pohádky, i když těch autorských nám dnešní doba přináší podstatně více.

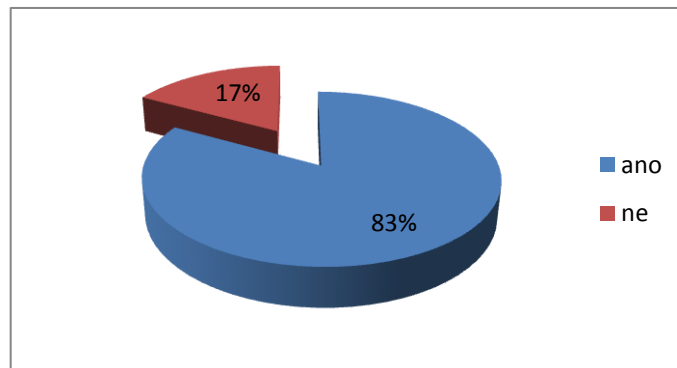
Graf č. 3: Jaký prostředek pro sdělení pohádky nejčastěji rodiče volí

Zdroj: vlastní výzkum

Třetí otázka byla pro mě nejzajímavější. Dotazovala jsem se rodičů, jaký prostředek pro sdělení pohádky nejčastěji volí. Velice mě zaujalo, že velká většina rodičů zvolila knihu. Bylo by jenom dobře, kdyby si rodiče v takto hektické době našli čas na přečtení pohádky svým dětem. Pro doplnění informací jsem tuto otázku položila 20 dětem ze své třídy. Bohužel většina dětí mi odpověděla, že nejčastěji sledují televizi. Dalším v pořadí byl počítač, CD přehrávač a kniha byla na posledním místě. Ukázalo se mi tak, že rodiče odpovídají tak, jak si myslí, že je to správně.

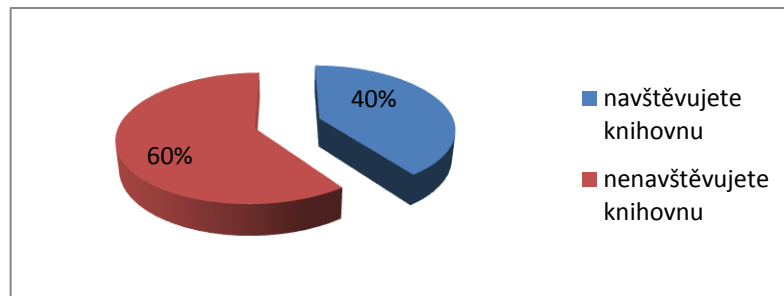
Graf č. 4: Dostává dítě k významným událostem v roce knihu?

Zdroj: vlastní výzkum

Většina rodičů odpověděla kladně. Myslím si, že se rodiče snaží, aby dítě mělo alespoň hmatatelnou představu o knize, když na čtení obvykle nevyjde čas.

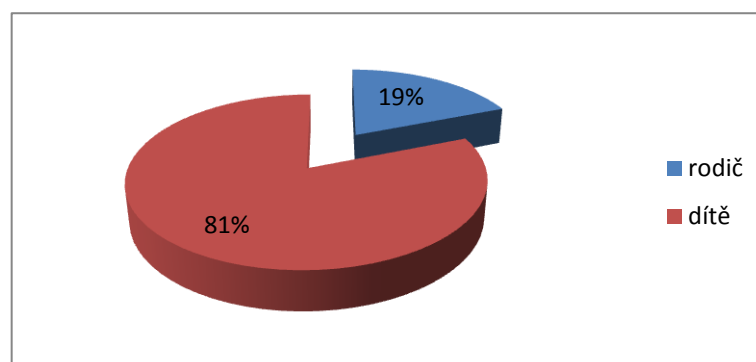
Graf č. 5: Navštěvují rodiče s dětmi knihovnu?

Zdroj: vlastní výzkum

Pátá otázka je doplňující k otázce čtvrté. Zaujalo mě, že i přes mnohdy ztíženou finanční situaci rodiče knihu raději koupí, než si ji půjčí. Je to ale také dáno touto hektickou dobrou, že rodiče na chození do knihovny nemají čas.

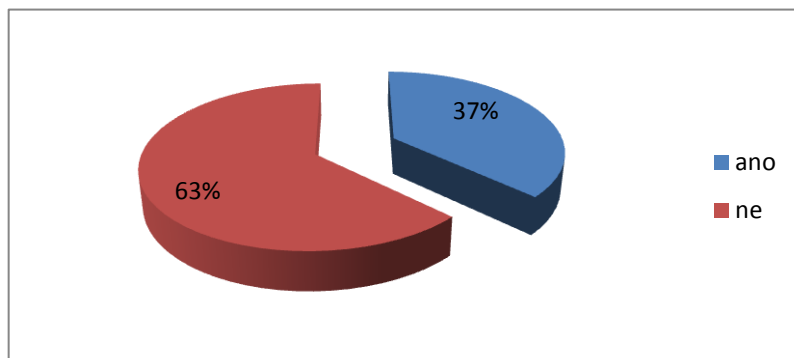
Graf č. 6: Kdo doma vybírá čtenou pohádku?

Zdroj: vlastní výzkum

U šesté otázky mě zajímalo, kdo vybírá pohádku, jestli rodič nebo dítě. Většina rodičů odpovědělo, že přednostně vybírá pohádku dítě.

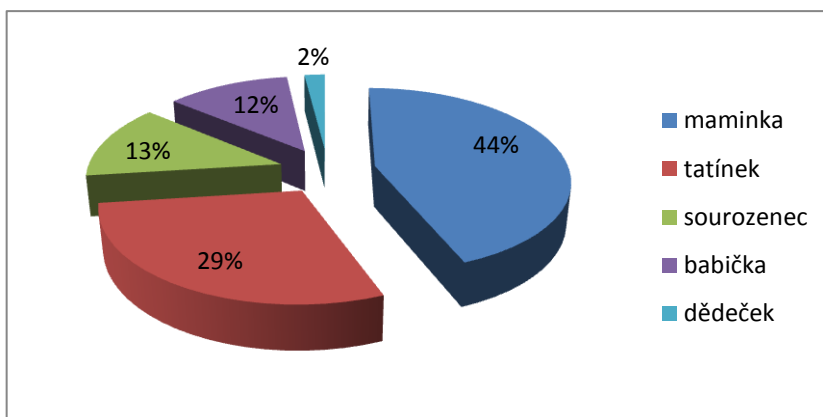
Graf č. 7: Má dítě v oblíbě strašidelné pohádky?

Zdroj: vlastní výzkum

Velká většina rodičů odpověděla, že strašidelné pohádky jejich děti rádi nemají. Strašidelné pohádky obvykle v oblíbě u malých dětí nejsou, což se mi z výsledku grafu jenom potvrdilo. Strašidelné pohádky představují pro malé děti něco nepochopitelného a zároveň hrůzostrašného. Pro větší děti již strašidelné pohádky fungují jako adrenalin, kde se učí překonávat strach a mají radost, když se jim to povede.

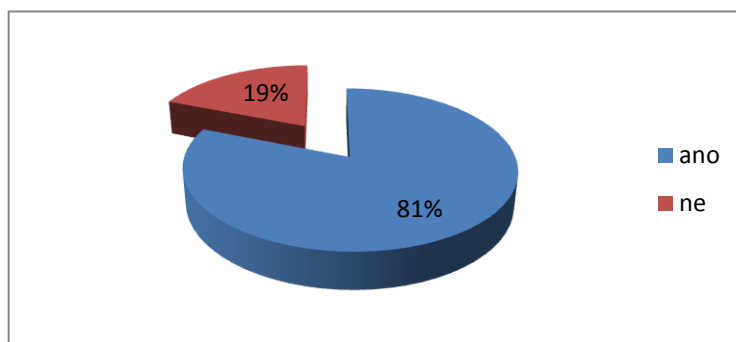
Graf č. 8: Kdo doma vypráví pohádku?

Zdroj: vlastní výzkum

Osmá otázka byla pro mě také velice zajímavá. Kdo dětem vypráví pohádku. Rodiče jsem u této otázky v dotazníku poprosila, aby se snažili vybrat pouze jednu odpověď. Podle dotazníku nejčastěji čte pohádku matka, což je podle mého názoru zcela pochopitelné. Tráví s dítětem nejvíce času. Na druhém místě byl hned otec, potom sourozenec, babička a dědeček.

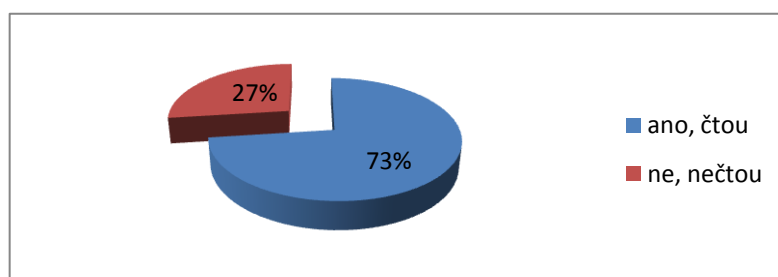
Graf č. 9: Vypráví rodiče dětem jejich příběhy z dětství?

Zdroj: vlastní výzkum

U deváté otázky mě zajímalo, jestli rodiče vyprávějí dětem jejich příběhy z dětství. Velká většina odpověděla, že svoje příběhy vyprávějí. Pro zajímavost jsem se u této otázky pozastavila a zeptala jsem se na ni opět dětí. Většina dětí mi odpověděla, že rodiče jim žádné příběhy z dětství nevyprávějí.

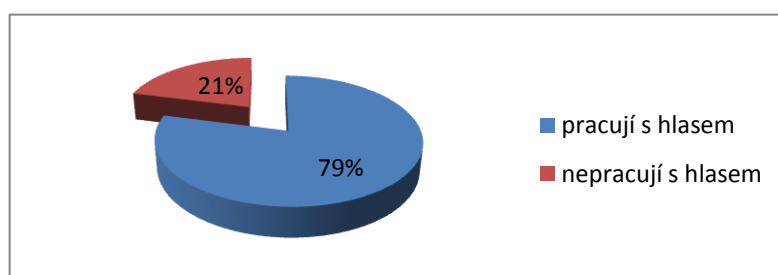
Graf č. 10: Čtou rodiče dětem pohádky před spaním v rámci ukládacího rituálu?

Zdroj: vlastní výzkum

Většina rodičů odpověděla kladně, že si chvilku na čtení pohádky večer najdou. Večerní čtení je pro dítě nesmírně důležité. Dítě se při něm zklidní, odreaguje a uspořádá si tak všechny svoje myšlenky. Dítě usíná a ví, že se nemusí bát, protože i v noci je tu jeho rodina s ním a je mu nablízku.

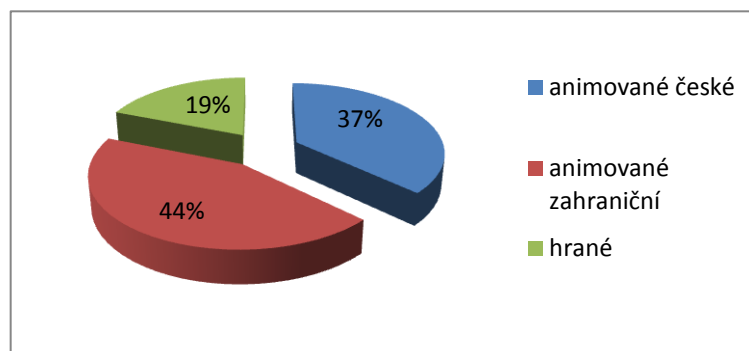
Graf č. 11: Snaží se rodiče uzpůsobit svůj hlas pro určité postavy v pohádkách?

Zdroj: vlastní výzkum

Většina rodičů odpověděla, že s hlasem při pohádce pracují. Podle mého názoru je to jenom dobře, dítě si tak pohádku lépe zapamatuje a stane se pro něj zajímavější. Především je to dobrý způsob motivace, jak si dítě může oblíbit čtenou pohádku.

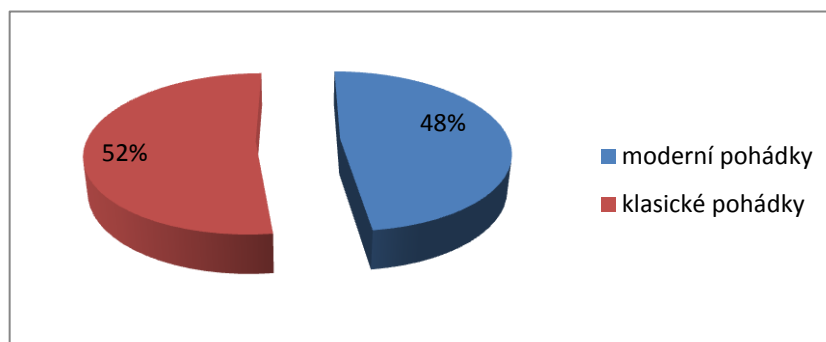
Graf č. 12: Jaký styl pohádky v televizi rodiče nejvíce preferují?

Zdroj: vlastní výzkum

Z výsledku je vidět, že do popředí jdou jednoznačně animované zahraniční pohádky. Je velká škoda, že české a hrané pohádky se již tolik nepreferují. Jsou snad zahraniční pohádky lépe zpracované? Myslím si, že v zahraničních pohádkách je spíše více ostrovtipu, jsou vulgárnější a nýbrž pro děti zábavnější.

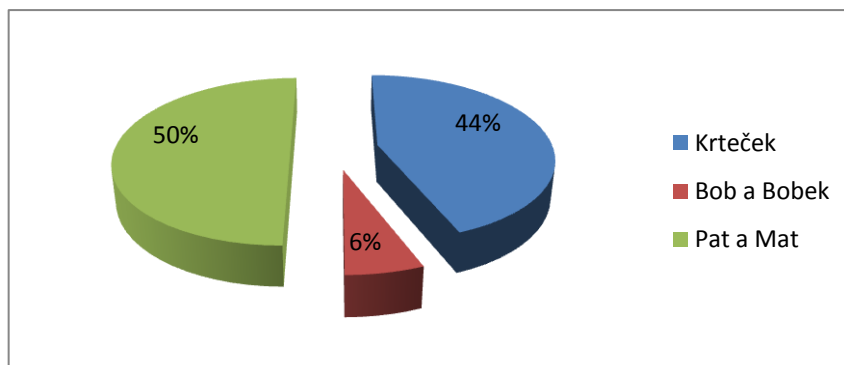
Graf č. 13: Jaké pohádky má dítě v oblíbenosti?

Zdroj: vlastní výzkum

Překvapující pro mě bylo, že výsledky byly poměrně vyrovnané. Děti podle dotazníkového šetření preferují jak moderní, tak klasické pohádky. Při své pedagogické praxi, se ale více setkávám s požadavky od dětí na moderní pohádky.

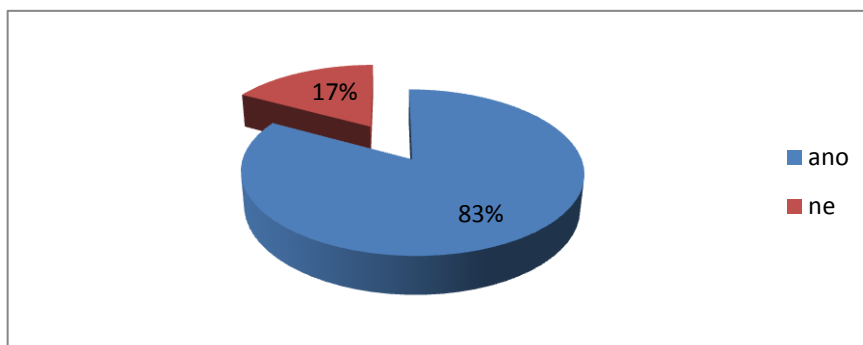
Graf č. 14: Jaké pohádkové hrdiny z televize má dítě nejraději?

Zdroj: vlastní výzkum

Čtrnáctá otázka byla zaměřena na pohádkové hrdiny z televize, jaké má dítě nejvíce v oblibě. U dětí podle výsledků zvítězil Pat a Mat, jako další byl hned klasický, ale stále oblíbený krteček a velmi malé procento volilo Boba a Bobka.

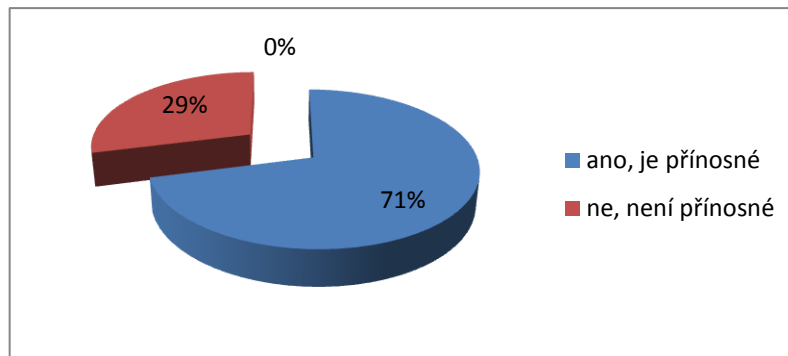
Graf č. 15: Má dítě plyšové hračky, které se objevují v určitých pohádkách?

Zdroj: vlastní výzkum

Z výsledku je jednoznačně vidět, že jsme ve velké míře ovlivňováni médii a to především reklamou, která dítě vyloženě nabádá k vydobytí si určitého cíle. Myslím si, že pomocí plyšové hračky dítě snadněji k pohádce přimkne a oblíbí si ji. Na druhou stranu, je ale tato záležitost poměrně finančně náročná. Pokud rodič jednou plyšovou hračku koupí, dítě bude při další pohádce opět v očekávání a rodič je tak postaven do bez východiskové situace.

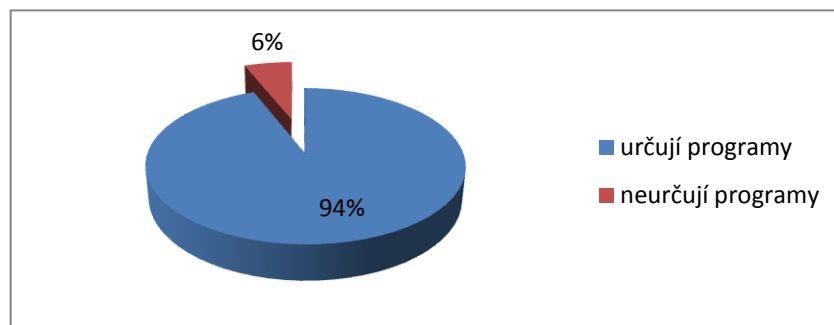
Graf č. 16: Je sledování pro malé dítě přínosné?

Zdroj: vlastní výzkum

Většina rodičů odpověděla, že sledování televize je pro malé dítě přínosné. Myslím si, že z hlediska dalšího vzdělávání a vytvoření si jasnějších představ je opravdu televize pro děti přínosná. Pomocí televize se dítě dostane přímo do centra dění. Na druhou stranu, ale všeho moc škodí.

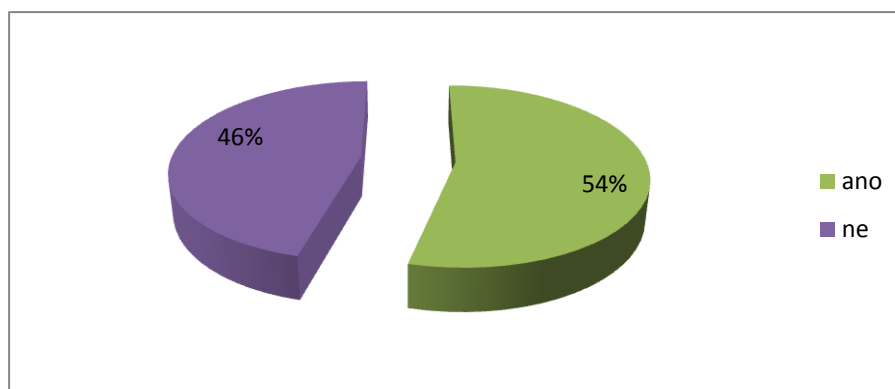
Graf č. 17: Určují rodiče programy, které dítě smí sledovat?

Zdroj: vlastní výzkum

U této otázky mě potěšilo, že opravdu značná většina rodičů dětem televizní programy určují a mají tak přehled nad tím, co jejich dítě v televizi sleduje. Velmi nevhodné je, když dítě sleduje oblíbený film svých rodičů. Mentalitou není dítě ještě zcela vyzrálé a při sledování filmů pro dospělé je potom zmatené a neví, co si má myslet.

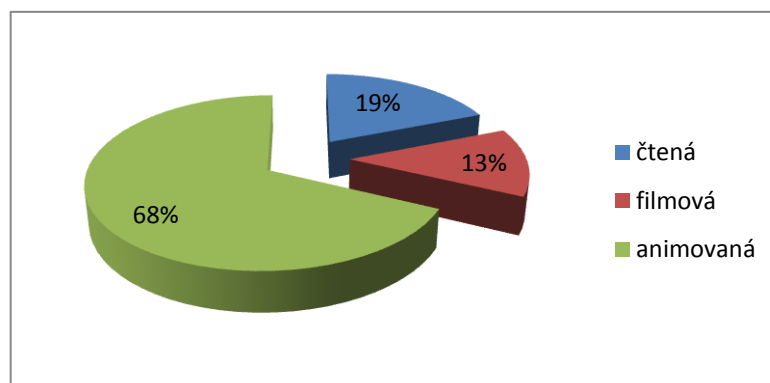
Graf č. 18: Považují rodiče některý dětský televizní program za škodlivý?

Zdroj: vlastní výzkum

Výsledek šetření byl poměrně vyrovnaný. Rodiče, kteří odpověděli ano, měli v dotazníku ještě doplňující otázku, proč si to myslí. Rodiče mi uváděli zajímavé postřehy. Za nevhodné pohádkové seriály pro děti rodiče označili: Simsnovi a Jen počkej zajíci. Označili je zejména pro nevhodné vzory v chování, vulgarismy a navádění k agresi. Jiní označovali filmy, kde se objevuje časté násilí, monstra v podobě lidí a jsou používány zbraně pro dosažení určitých cílů. Jde o Želvy Ninja, Spidermana, Batmana...

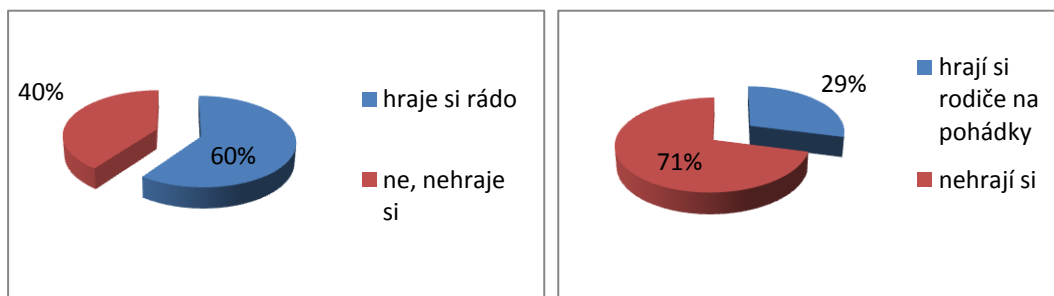
Graf č. 19: Jaká je oblíbená pohádka dítěte?

Zdroj: vlastní výzkum

Většina rodičů odpověděla, že jejich dítě má nejraději animované pohádky. Animované pohádky jsou pro děti zábavné a snadno pochopitelné. Možná, kdybychom pro dítě vytvořili vhodné podmínky pro čtenou pohádku, aby byla také zábavná a poutavá, stala by se pro dítě taky oblíbenou.

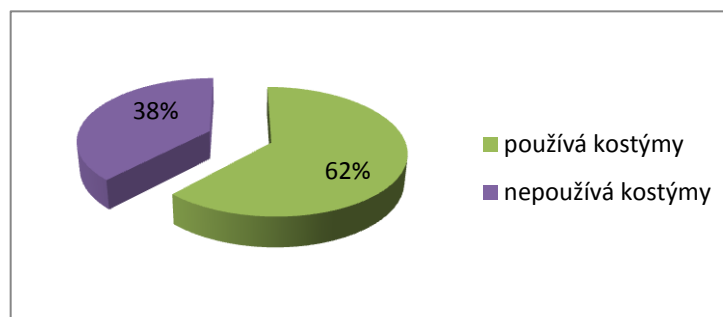
Graf č. 20: Hraje si dítě rádo na pohádky? Hrají si rodiče s ním?

Zdroj: vlastní výzkum

Podle výsledků je patrné, že si děti rádi hrají na pohádky. Podle mého očekávání děti rádi prožívají pohádkové chvíle ve vlastní režii. Velká škoda je, že rodiče s dětmi tyto pohádkové chvíle neprožívají. Většina odpověděla, že si s dětmi na pohádky nehrají. Myslím si, že je to především současnou uspěchanou dobou, kdy nikdo nemá na nic čas.

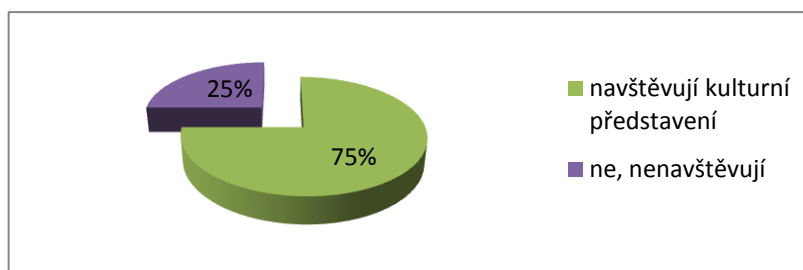
Graf č. 21: Používají děti k pohádce nějaké kostýmy, převleky?

Zdroj: vlastní výzkum

Z výsledku vyplývá, že většina dětí a rodičů, když si hrají na pohádku, používají kostýmy. Podle mého názoru převleky pro dítě hrají důležitou roli. Dítě se tak snadněji odpoutá od reality a na chvíli si zkusí existenci v jiném těle. Na konci hry, ale stejně tak, jak snadno vstoupilo do pohádky, tak z ní musí i vystoupit. Dítě musí odložit převlek a vrátit se zpátky do reality.

Graf č. 22: Navštěvují rodiče s dětmi dětská kulturní představení?

Zdroj: vlastní výzkum

Zajímalo mě, zda v dnešní technické době si rodiče najdou volnou chvíli na to, aby s dětmi zašli na nějaké kulturní představení. Mile mě překvapilo, že velká většina navštěvuje s dětmi různé kulturní akce. V dotazníku mi především rodiče doplňovali divadélka, která jsou zřizována školkou a konají se každou sobotu. Rodiče také uváděli akce s Michaelou Růžičkovou, Michalem Nesvadbou a Magdalenou Reifovou.

Pro doplnění informací a také ze zajímavosti, jsem se rozhodla udělat rozhovor s 20 dětmi z mého oddělení. Zajímalo mě, zda se odpovědi dětí budou od odpovědí rodičů lišit, či nikoliv. V některých případech mi totiž přišlo, že se rodiče snažili odpovídat tak, jak si mysleli, že je to správně. S několika otázkami, se ale rodiče s dětmi naprosto shodli.

Strukturovaný rozhovor jsem zpracovala do tabulky, kde jsem uvedla červenou barvou shody či neshody s dotazníkem. Dětem jsem položila 11 otázek, které se shodovaly s dotazníkem. Tři otázky jsem udělala polootevřený. Chtěla jsem zjistit, jaké pohádky se dětem nejvíce líbí, a jakým stylem chtějí pohádky prezentovat.

Jsem si ale vědoma toho, že to není výsledkem výzkumu. Jedná se pouze o doplnění informací od samotných dětí.

ROZHOVOR S DĚTMI					Porovnání s rodiči %
1. Jak ti nejčastěji doma sdělují pohádku?	A)Kniha 5%	B) Tv 80%	C)PC 10%	D) CD 5%	Kniha 58%
2. Dostáváš k narozeninám nebo k svátku knihu?	ANO 40%		NE 60%		ANO 83%
3. Navštěvuješ s rodiči knihovnu?	ANO 40%		NE 60%		NE 60%
4. Kdo u vás doma vybírá pohádku?	Rodič 40%		Dítě 60%		Dítě 81%
5. Kdo u vás vypráví pohádku?	M 75%	T 15%	S	B/D 10%	Matka 44%
6. Vypráví ti maminka/ tatínek o tom, když byli oni malí?	ANO 25%		NE 75%		ANO 81%
7. Čtou ti rodiče pohádku před spaním?	ANO 60%		NE 40%		ANO 73%
8. Mění maminka nebo tatínek svůj hlas, když ti čtou pohádku?	ANO 35%		NE 65%		ANO 79%
9. Vybírají rodiče televizní program, na který se smíš dívat?	ANO 60%		NE 40%		ANO 94%
10. Hraješ si na pohádky?	ANO 65%		NE 35%		ANO 60%
11. Navštěvuješ s rodiči nějaká divadélka? Jaká?	ANO 35%		NE 65%		ANO 75%

Tabulka 1: Rozhovor s dětmi

Nakonec jsem zvolila 3 polootevřené otázky:

1. Jaká je tvá oblíbená pohádka?
2. Jaké pohádkové hrdiny z televize máš nejraději?
3. Jak se ti pohádka nejvíce líbí? Z televize, knihy...

- **Většina dětí volila nejoblíbenější pohádku** z televize a to především současné pohádkové hity jako je například: Mickey Mouse, Aladin, Kočkopes Qído, Sobíci, Wings, Monster High, Šmoulové, Pat a Mat, Kravička Pony, Hallo Kitty, Locyka, Blesk McQueen, Tom a Jerry, Červený traktůrek, Mašinka Tomáš, Ovečka Shoun, Bořek stavitel, Pošťák Pat, Bolek a Lolek, Garfield, Flinstounovi aj.
- Zmíněny byly i hranné pohádky jako je: Popelka, O Jasmíně, O princezně, která ráčkovala
- 3 děti řekly oblíbenou pohádku z knihy: Kocour v botách, Maková panenka, O oslíkovi
- **Za nejoblíbenější televizní hrdiny** má většina dětí: Spidermana, Supermana, Batmana, Spongeboba, Policajta, Pata a Mata, Scooby Doo, Pečopáky,

4 děti mi neřekly, jaká je jejich oblíbená pohádka. Když jsem se snažila otázku více rozvést a rozebrat, zjistila jsem, že tyto děti jsou před obrazovkami samy. Rodiče je zde odkládají pro nedostatek času. Děti tak sedí bez zájmu před televizí, aniž by pohádku vnímaly.

- **Nejvíce se dětem líbí pohádka** z televize nebo hraná v divadle. Je to pro děti nejzajímavější a nejpřitažlivější forma pohádky. Téměř všechny děti se na tom shodly. Pouze dvě děti zvolily za nejpřitažlivější formu pohádky knihu.

6.5 Shrnutí výzkumného šetření

Z výsledku vyplývá, že rodiče mají zájem o to svým dětem poskytovat značnou míru pohádek. Ať už se jedná o pohádky televizní, či čtené. Podle zpracovaných dat si rodiče uvědomují důležitost pohádky pro dítě. Co se týče druhu pohádek, tak u rodičů stále

převažují spíše klasické, lidové pohádky, než autorské. Bohužel dnešní doba nabízí dětem spíše animované, zahraniční pohádky, které jsou dětem bližší.

I přes to, že velká většina rodičů odpověděla, že nejčastějším prostředkem pro sdělení pohádky volí knihu, z výsledků rozhovoru s dětmi je jasně patrné, že nejčastějším prostředkem je televize nebo počítač. Některé děti mi sdělily, že ráno se dívají na pohádku v televizi a večer na počítači. Velký vliv na tom určitě má současná moderní doba, která nám nabízí značný rozsah technického vybavení. Část rodičů, si ale uvědomuje, že ne vždy je pohádka v televizi pro děti vhodná. Připouští si, že se v televizi objevuje značná míra agrese a násilí, a proto je nutné pečlivě vybírat vhodné pořady pro děti.

V dnešní době již některé čtyřleté děti dostávají k významným událostem tablety, které pro děti fungují formou her a zábavy. Nebo může tablet sloužit i jako pohádková kniha. Dítě, tak bohužel, ale postupně ztrácí hmatatelnou představu o klasické knize. Nicméně z výsledků vyplývá, že někteří rodiče se stále snaží, aby měly jejich děti určitý čtenářský základ. Stále se najde určité, ač malé procento, které svým dětem čte pohádky poměrně často.

Rodiče se snaží i dětem poskytovat určitou míru kulturního vzdělání. Navštěvují s dětmi divadla přiměřená jejich věku. Využívají především divadélka pro děti, která jsou každou sobotu v naší školce. Děti jsou tak ve známém prostředí a cítí se příjemně. Na základě dotazníku a následně rozhovoru se mi potvrdila řada mých domněnek a myšlenek, ať už v souvislosti s knihou nebo stanoviskem k médiím.

7. Dramatická činnost v mateřské škole

Od doby, co jsem se stala učitelkou v mateřské škole, se snažím najít schůdnější cestu pro seznamování dětí s pohádkami. Aby u dětí přerostl zájem spíše o čtenou pohádku, než pohádku z televize. Zavedla jsem si proto ve školce dramatickou činnost, kde se výhradně věnuji pohádkám a následně divadlu. Snažím se pohádku pojmout zajímavějším a přitažlivějším způsobem, aby se k ní děti rádi vracely a měly tak větší náhled na čtenou pohádku.

7.1 Uvedení zájmové činnosti

Na základní škole jsme hráli divadla především pro mateřské školy, základní školy, vystupovali jsme ke Dni matek, vánočních besídek a jiných příležitostných akcí, které se konaly na počest oslavy města či obce. Hráli jsme především pro radost publika, takže spolupráce se všemi herci byla úžasná. Dramatický kroužek na základní škole vedla paní Radka Řepová. Scénáře a kulisy k pohádkám jsme ale vymýšleli vždy společně podle naší fantazie a kreativity. Zahráli jsme si v pohádkách: Kráska a zvíře, Hrátky s čertem, Mrazík, Eliška Přemyslovna, Noc na Karlštejně, Čert a Káča, Sněhurka a sedm trpaslíků aj. Některé scénáře byly předělané a postavené na parodii, které se hrály zejména pro druhý stupeň základní školy.

Na střední škole jsem se pohádkám a divadlu věnovala především ve školkách, při své pedagogické praxi. Vyráběla jsem si svoje vlastní loutky z ponožek, papíru, dřeva, kukuřičného šustí, látky, umělých kytek atd. Loutky jsem poté využívala pro různá představení na určité téma (Vánoce, Velikonoce, příchod čertů, Barborky apod.) Nejvíce se mi osvědčily loutky z pingpongových míčků, které ztvárňovaly dvě děti- Pepička a Aničku. Mluvení přes loutky a samotné divadélko s nimi si potom děti mohly vyzkoušet samy pod mým vedením.

7.2 Vznik zájmové činnosti v MŠ

V roce 2012 jsem začala pracovat v mateřské škole, kde jsem si zavedla dramatickou činnost pro děti od 4 do 6 let. Maximální počet dětí v kroužku je deset. Děti se mi v zájmové činnosti ale průběžně obměňují. Dávám tak možnost všem dětem, aby si vyzkoušely určitou roli v pohádce, nebo hře a mohly najít tak svůj potenciál. Zájmová činnost je bezplatná. Probíhá jedenkrát týdně v rámci školky a trvá přibližně 30 minut. Na každý měsíc máme určenou jednu pohádku, které se soustavně věnujeme. Motivaci a samotné seznámení s pohádkami, výtvarnou činnost, básničky a určité hry s pohádkou související dělám při mé ranní směně se všemi dětmi. Konkrétní dramatizace probíhá ale již s vybranými dětmi. V zájmové činnosti hrajeme různé skupinové hry pro lepší týmovou spolupráci, hry pro rozvoj jazykových dovedností, kontaktní hry, pamětní hry aj.

7.3 Výběr pohádky

Samotný výběr pohádky vždy probíhá tak, že si děti na konci měsíce donesou z domu libovolnou knížku klasických pohádek. S knížkami se společně v kroužku seznámíme a prohlédneme si obrázky. Z každé knihy si přečteme jednu pohádku a potom společně s dětmi vybereme jednu, které se budeme věnovat.

7.3.1 Pohádka O Koblížkovi

Tato podkapitola se věnuje konkrétní práci s pohádkou O Koblížkovi. Jsou zde uvedeny hry a tvořivé aktivity ke stanovené pohádce.

7.3.2 Seznámení s pohádkou

Nejdříve jsme si pohádku přečetli v kroužku, poté jsme si ji převyprávěli a vysvětlili případné nejasnosti. Ukázali jsme si veškeré obrázky týkající se pohádky. Nakonec si děti vybraly obrázek z pohádky, který si následně vybarvily. Při vybarvování obrázků jsme se učili Koblížkovu písničku: „Já Koblížek, Koblížek, na másle smažený, na okénku chlazený, ...“ Při poledním odpočinku jsme si pohádku pustili také na CD přehrávači, abychom si pohádku lépe zapamatovali.

7.3.2.1 Hra v roli

„NA KOBLÍŽKA“ Jedno dítě představuje Koblížka a ostatní sedí v kruhu. Koblížek chodí kolem dětí a říká: „ Já Koblížek, Koblížek, na másle smažený, na okénku chlazený, utekl jsem....“ – a ukáže prstem na někoho v kruhu a řekne např. „TOBĚ, ZAJÍCI.“ Zajíc v tom okamžiku rychle vyskočí a začne Koblížka honit. Koblížek se zachrání tím, že si sedne na jeho místo. Zvířátka, která budou Koblížka honit, se můžou libovolně měnit. Záleží pouze na tvořivosti dětí. Děti musí Koblížka pečlivě sledovat, aby věděly, kdy mají vyběhnout.

„VYTEKLÁ MARMELÁDA“ Nyní všechny děti představují koblížky a volně se pohybují po celém prostoru herny. Medvěd, který je na druhé straně se snaží koblížky chytit a sníst. Medvěd děti chytne tím, že je lehce škrábne na zádech, to ale způsobí, že z koblížků vyteče marmeláda. V tu chvíli si sednou do dřepu, protože ztratili svojí kulatost a nemohou se pohybovat. Máme tu ale i babičku, která koblížky zachraňuje tím, že je postupně zase všechny naplní. Babička má v ruce jakoby plnicí pumpičku, s

kteřou třikrát nad koblížkem pumpne a koblížek se jakoby opět nafoukne, naplní se marmeládou a může dál běžet a utíkat před medvědem.

„DĚDEČEK A KOBLÍŽEK“ Děti se rozdělí podle chuti na dědečky a koblížky (dědečci mají na hlavě libovolné čepice, Koblížci mají na ruce uvázaný oranžový jakoby marmeládový praporek). Dědečci stojí na jedné straně a Koblížci proti dědečkům na druhé straně. Koblížci: „Dědečku, dědečku, už se chladím na plíšku!“ Dědeček: „Však se neboj Koblížku, sním si tě po kousíčku.“ Koblížci vykřiknou a dědečci začnou koblížky honit. Když dědeček Koblížka chytí, Koblížek si stoupne do prostoru, roztáhne nohy a čeká, až ho jiný Koblížek vysvobodí tím, že ho podleze. V tu chvíli může opět před dědečkem utíkat. Hru můžeme obměnit tím, že změníme role. Např.: babička a koblížek.

7.3.2.2 Lámeme si hlavu s Koblížkem

Děti dostaly na kartách namalovanou pohádku O Koblížkovi. Jejich úkolem bylo pohádku správně poskládat, tak jak se dějově odehrávala. Následně si děti obrázky vybarvily a společně převyprávěly děj vlastními slovy.

- Hledání rozdílů – babička zadělává těsto
- Koblížek šel na vandr – cesta bludištěm

Koblížkové puzzle – jednodušší varianta 10 dílků, složitější 15 dílků

7.3.2.3 Pečeme koblížky = koláčky

Místo koblížků jsme se rozhodli, že si upečeme koláčky. Nejdříve jsme si koláčky upekli na papíře. Vystřihli jsme papírová kola a udělali hnědý koláčový okraj. Střed koláče jsme pomazali lepidlem a posypali jsme koláč libovolnou příchutí (mak, slunečnice, ovesné vločky, dýně ...) Následně jsme si vyrobili velké pekáče a koláče jsme na ně přilepili. Aby se daly koláče jakoby jíst, museli jsme je také upéct. Postavili jsme si velikou pec a koláče jsme do ní vložili. U pece nesměl chybět topič, který soustavně udržoval oheň.

Nakonec jsme se rozhodli, že si koláčky upečeme i doopravdy. Rázem se z nás stali kuchaři s bílými čepicemi a začali jsme zpracovávat těsto. Nejdříve v kroužku, kdy děti se staly na okamžik surovinami do koláčů. Těsto jsme zadělávali, zpracovávali = různé masáže zad navzájem a nakonec vyvalovali (válení sudů, kdo měl zájem, mohl si zkusit válet sudy přes své kamarády). Potom jsme u stolečku doopravdy těsto zpracovali a za spolupráce našich milých kuchařek koláčky upekli.

7.3.2.4 Dramatizace pohádky

Pohádku jsem nejdříve vyzkoušela improvizovaně. V herně jsem vytvořila 7 hromádek s maskami. Na každé hromádce bylo několik babiček, dědečků ... Každé dítě si tak mohlo vybrat roli v pohádce, jakou chtělo. S dětmi jsem začala postupovat podle kroků z knihy – Metody dramatické výchovy v mateřské škole. Stejně masky musely být vždy u sebe. Postupně jsem děti pohádkou provázela. Průběžně jsme si říkali i pocity, jak se asi koblížek cítí nebo dědeček, babička ... Zahráli jsme si v průběhu pohádky hru na hodnou a zlou babičku. Utvořili jsme kruh, před dětmi jsem se přeměnila v babičku a společně s ostatními babičkami jsme šly doprostřed kruhu a ostatní v kroužku za chůze začali zpívat písničku: „Měla babka koblíh, koblíh, koblíh, měla babka koblíh na plíšku. Dej mi babko koblíh, koblíh, koblíh, dej mi babko koblíh, koblížek (ruce v bok a dupeme). Společně s babičkami jsme se domluvily, že dětem žádný koblíh nedáme a z kruhu jsme odešly. Proměnila jsem se před dětmi zpátky v paní učitelku – abraka, dabraka, ať je ze mě rázem paní učitelka Iveta. S dětmi jsem potom rozebírala, co se stalo, proč nám ta babička koblížek nechce dát. Poprosila jsem děti, aby mi znovu zazpívaly písničku, kterou babičkám zpívaly. Společně jsme přišli na to, že jsme nepoprosili a nepěkně jsme babičku nazvali. Opět jsem se před dětmi proměnila a s ostatními babičkami jsme přišly do kroužku. Děti: „Prosím, babičko koblíh,... babička po domluvě s ostatními dá dětem koblížek (např.: sladké burizony), když nedá je lakomá- děti ji vysvětlí, že lakomý nemá nikdo rád, že bude sama a nikdo s ní nebude kamarádit. To ale babička nechce a nakonec jim koblížek také dá.

Na přání dětí jsme si pohádku také zahráli klasickou formou dle uvedeného scénáře, který děti už dobře ovládaly. Rozdala jsem role dle libosti každého. Měli jsme: babičku, dědečka, Koblížka, zajíce, vlka, medvěda a mazanou lišku. Ostatní děti dělaly na chvíli diváky. Potom se vyměnily. Děti si pohádku již dobře pamatovaly z průběhu celého měsíce, takže používaly opravdu hodně podobný text odpovídající pohádce.

7.3.2.5 Hodnocení, reflexe

Ve své zájmové činnosti se především snažím, aby si veškeré činnosti děti prožily. Také, aby si uvědomily důležité hodnoty pro život, bez kterých bychom se nemohli obejít. Vždy se snažím při pohádkách také podporovat jejich myšlení, aby si na určité

věci přišly samy. Například konkrétně v pohádce O Koblížkovi: proč jim babička odmítla dát koblih, hledání rozdílů, pohádkové puzzle...)

To, že pracuji s jednou pohádkou celý měsíc, nebyl nikdy žádný problém. Spíše naopak. Děti si tak pohádku více prožily a oblíbily. Další měsíc se potom nadšeně těšily na novou, se kterou zažily opět nové dobrodružství.

Myslím si, že na dramatizaci pohádek není nic špatného, jenom z ní nemají děti takový prožitek a zážitek, jako když je pohádka celá improvizovaná. Do improvizované pohádky můžeme vkládat různé postřehy, nápady a hry, které jsou pro děti obrovským přínosem.

Pohádka O Koblížkovi měla velký úspěch, takže ji děti s radostí vyprávěly i doma svým maminkám a tatínkům.

7.4 Závěr

Něco začíná a něco končí. Tak jako má bakalářská práce začíná pohádkou a končí dětskou vzpomínkou.

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala pohádkou a divadlem v mateřské škole. Bez pohádky si dětství ani nedovedu představit. Zkrátka děti a pohádka patří k sobě a nelze tyto dvě části od sebe oddělit. V teoretické části jsem se snažila co nejuvštějněji popsat jednotlivé kapitoly směřující především k pohádce. Popsala jsem druhy pohádek a jejich význam pro dítě předškolního věku. Nejvíce jsem se zaměřila na práci s pohádkou v mateřské škole. Zejména pak metodickým krokům, jak správně s pohádkou pracovat, aby pro dítě byla co nejpřitažlivější. Pro mnohé může být pohádka nezapomenutelnou součástí života. Může se stát něčím fascinujícím až okouzlejícím, může přecházet až za hranice lidského chápání, ale i přes to je jedinečná a nenahraditelná. Bohužel ale tato pohádková extáze není u každého. Pro někoho může být pohádka jen jako něco důležitého, ale ne nenahraditelného. Obvykle jsou to lidé, kteří sami prožili chudé, pohádkové dětství a nedovedou tak s pohádkou pracovat. Proto uvádím ve své práci, jaký má vliv rodina na začínající dětské čtenářství, a jakou roli hrají mediální prostředky.

Součástí pohádky je i divadlo, neboť každé dítě touží po tom, aby si své oblíbené pohádkové hrdiny mohlo prožít a zahrát. Proto ve své bakalářské práci dále charakterizuji dramatickou výchovu a zejména pak tvořivé dramatické hry, které vedou dítě k lepšímu pochopení a vcítění se do svých rolí. Pro rozvoj osobnosti dítěte v mateřské škole je také nesmírně důležitá loutka, kterou charakterizuji ve čtvrté kapitole. Pomocí loutky se dítě může odpoutat od reality a pochopit tak jiný svět. Ve své práci jsem uvedla i určité druhy loutek, se kterými bychom se mohli setkat.

V praktické části jsem se dále zabývala pohádkou a dramatickým hrám a to zejména, abych nastínila svoji práci a uvedla příklad, jak lze s pohádkou pracovat v mateřské škole. Jak pohádku pro děti udělat zajímavou a podpořit tak větší zájem o čtenou pohádku. Dotazníkovým šetřením jsem potom zjišťovala, jak se na čtenou pohádku dívají rodiče. Zda u nich převažuje kniha nebo televize. Zjistila jsem, že většina rodičů dává přednost stále knize před hromadnými sdělovacími prostředky. Pro doplnění informací jsem se rozhodla, že udělám rozhovor s dětmi opět na téma pohádka a

divadlo. Zajímalo mě, zda se odpovědi rodičů budou shodovat s odpověďmi dětí. Bohužel jsem byla ale zklamaná. Velká většina dětí odpověděla, že pohádku znají především z televize, počítače nebo tabletu. Položeným dotazníkem jsem zjistila, že rodiče odpovídali především tak, jak si mysleli, že je to správně. Tento poznatek mě dostatečně namotivoval k tomu, abych se nadále věnovala pohádkám a zpřístupnila tak pohádky jednak dětem, ale i samotným rodičům. Zaměřila bych se především na společné vyprávění pohádky s rodiči, které by mohlo probíhat jednou za měsíc v rámci školky. Rodiče by tak měli možnost více proniknout do pohádkového světa a pochopit tak lépe své děti. Pohádku bychom potom společně dotvářeli podle našich představ a fantazie.

„Ten, kdo nemiluje knihu, nemiluje moudrost. Ten, kdo nemiluje moudrost, stává se hlupákem.“

J. A. Komenský

SEZNAM LITERATURY

- BAUDISOVÁ, Anny a Yvette Jengen – Dufayetová, Y. *Hry a cvičení pro dramatickou výchovu v mateřské a základní škole*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-178-9
- ČEŇKOVÁ, Jana a kolektiv. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury*. 1. Vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-X.
- ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. Praha: Albatros, 1990. ISBN 80-00-00060-1
- GAVORA, Peter. *Výzkumné metody v pedagogice*. Brno: Paido, 1996. ISBN 80-85931-15-X.
- GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Jak a co číst dětem v MŠ*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-854-8
- HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-628-5
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-262-0219-6
- CHALOUPKA, Otakar. *Rodina a počátky dětského čtenářství*. Praha: Victoria Publishing, 1995. ISBN 80-85865-40-8
- LEŠTINA, Vladimír. *Hrajeme si loutkové divadlo*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-066-9
- MACHKOVÁ, Eva. *Metodika dramatické výchovy*. Praha: IPOS, 1993. ISBN 80-7068-041-5
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0870-1
- MAREŠ, J., J. PRŮCHA a E. WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003 (4. upravené vydání) ISBN 80-7178-772-8
- MLEJNEK, Josef: *Dětská tvořivá hra*. Praha: IPOS, 1997. ISBN 80-7068-104-7
- MOCNÁ, Dagmar, Josef PETERKA a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha - Litomyšl: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X
- MÜLLEROVÁ, Else. *Příběhy z měsíční houpačky*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-219-X
- NOVOTNÁ, Dana. *Tvořivá dramatika v MŠ*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2010. ISBN 978-80-7414-273-4

SVOBODOVÁ, Eva a Hana Švejdová. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8

ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk a Václav Mertin. *Hry pomáhají s problémy*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-85282-93-3

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-0956-0

VALENTA, Josef. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1865-1

SEZNAM POUŽITÝCH INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

HOBBERLOVÁ, Hana. *Lidová pohádka*. [online prezentace]. 2011 [cit. 2014]. Dostupné z: <http://www.zsrajhrad.cz/admin/userfiles/file/prezentace/Literarni%20vychova/nove/Lidov%C3%A1%20poh%C3%A1dka.ppt>

KRŮŽELOVÁ, Markéta. *České autorské pohádky - skládanka*. *Metodický portál : Digitální učební materiály* [online]. 09. 12. 2008, [cit. 2014-03-22]. ISSN 1802-4785. Dostupné z: <http://dum.rvp.cz/materialy/ceske-autorske-pohadky-skladanka.html>

PAVLÁSKOVÁ, Eliška. *Teoretický rámec indexace pohádek*. *Ikaros* [online]. 2006, roč. 10, č. 4 [cit. 2014-01-16]. ISSN 1212-5075. Dostupné z: <http://www.ikaros.cz/node/3283>

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Rozhovor s dětmi.....	40
----------------------------------	----

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: S jakým druhem literatury rodiče děti seznamují.....	28
Graf č. 2: Jaké pohádky rodiče upřednostňují.....	29
Graf č. 3: Jaký prostředek pro sdělení pohádky nejčastěji rodiče volí.....	29
Graf č. 4: Dostává dítě k významným událostem v roce knihu?.....	30
Graf č. 5: Navštěvují rodiče s dětmi knihovnu?.....	30
Graf č. 6: Kdo doma vybírá čtenou pohádku?.....	30
Graf č. 7: Má dítě v oblíbené strašidelné pohádce?.....	31
Graf č. 8: Kdo doma vypráví pohádku?.....	31
Graf č. 9: Vypráví rodiče dětem jejich příběhy z dětství?.....	32
Graf č. 10: Čtou rodiče dětem pohádky před spaním v rámci ukládacího rituálu?.....	32
Graf č. 11: Snaží se rodiče uzpůsobit svůj hlas pro určité postavy v pohádkách?.....	32
Graf č. 12: Jaký styl pohádky v televizi rodiče nejvíce preferují?.....	33
Graf č. 13: Jaké pohádky má dítě v oblíbené?.....	33
Graf č. 14: Jaké pohádkové hrdiny z televize má dítě nejraději?.....	34
Graf č. 15: Má dítě plyšové hračky, které se objevují v určitých pohádkách?.....	34
Graf č. 16: Je sledování pro malé dítě přínosné?.....	35
Graf č. 17: Určují rodiče programy, které dítě smí sledovat?.....	35
Graf č. 18: Považují rodiče některý dětský televizní program za škodlivý?.....	36
Graf č. 19: Jaká je oblíbená pohádka dítěte?.....	36
Graf č. 20: Hraje si dítě rádo na pohádky? Hrají si rodiče s ním?.....	37
Graf č. 21: Používají děti k pohádce nějaké kostýmy, převleky?.....	37
Graf č. 22: Navštěvují rodiče s dětmi dětská kulturní představení?.....	38

SEZNAM PŘÍLOH

Obrazová příloha č. 1: Pohádka O Koblížkovi	55
Obrazová příloha č. 2: Pohádka O Podzimníčkovi	57
Obrazová příloha č. 3: Loutková pohádka – Pepíček a Anička	57
Obrazová příloha č. 4: Loutkové divadlo – O housence Emilce.....	58
Obrazová příloha č. 5: Návštěva knihovny – pohádka O veliké řepě	58
Obrazová příloha č. 6: dramatizace pohádky – O boudě budce.....	59
Příloha č. 7: Souhlas o použití obrazových záznamů dítěte v MŠ.....	60
Příloha č. 8: Dotazník pro rodiče.....	61

PŘÍLOHY

Obrazová příloha č. 1: Pohádka O Koblížkovi

Obr. 1. – Stavění pece

Obr. 2. – Přikládání do pece

Obr. č. 3. – Zasunutí pekáčů do pece

Obr. č. 4. – Jako babička při hře

Obr. č. 5. – Pracovní listy k pohádce O Koblížkovi

Obrazová příloha č. 2: Pohádka O Podzimníčkovi

Výroba skřítků z lesních přírodnin. Veškeré přírodniny si děti našly na vycházce.

Obrazová příloha č. 3: Loutková pohádka – Pepíček a Anička

Obrazová příloha č. 4: Loutkové divadlo – O housence Emilce

Obrazová příloha č. 5: Návštěva knihovny – pohádka O veliké řepě

Kresba pohádkové postavy

Obrazová příloha č. 6: dramatizace pohádky – O boudě budce

Příloha č. 7: Souhlas o použití obrazových záznamů dítěte v MŠ

Dobrý den,

Jmenuji se Iveta Šilhavá a jsem studentkou 3. ročníku Učitelství pro mateřské školy Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Zpracovávám bakalářskou práci na téma **Pohádka a divadlo v mateřské škole**. Cílem mé bakalářské práce je zjistit, jaký druh pohádek děti nejvíce baví, a jaká prezentace pohádek děti nejvíce zaujme. Zjišťování bych prováděla především u dětí, se kterými hraji pohádky v zájmové činnosti. Dále potom jaké emoce při pohádce prožívaly, jaké vztahy mezi sebou jim dramatizace pohádky vyvolala a jaký prožitek si z pohádky odnesly.

Obracím se na Vás s prosbou o možnosti natáčení a fotografování Vašeho dítěte v průběhu pohádek, divadla v MŠ. Veškerý záznam bude sloužit výhradně ke zpracování praktické části bakalářské práce.

Předem Vám děkuji za ochotu

Jméno, Příjmení dítěte

Souhlasím/ nesouhlasím¹ s natáčením a fotografováním mého dítěte při hrách v MŠ.

Podpis rodiče (zákonného zástupce)

.....

¹ Nehodící se škrtněte

Příloha č. 8: Dotazník pro rodiče

Vážení rodiče,

Chtěla bych Vás poprosit o vyplnění mého dotazníku. Jsem studentka 3. ročníku, pedagogické fakulty v Českých Budějovicích a ve své bakalářské práci provádím výzkum týkající se pohádky a divadla. Veškeré podklady, které mi poskytnete, použiji výhradně ke zpracování výzkumu v mé bakalářské práci. Prosím Vás o co nejpravdivější odpovědi. Dotazník je zcela anonymní a dobrovolný. Předem Vám děkuji za váš cenný čas a odpovědi. Iveta Šilhavá (učitelka MŠ Jihlava, Jarní)

1. S jakým druhem literatury děti seznamujete?

- A) Pohádka
- B) Bajka (na konci je poučení, hlavní postavy jsou zvířata s lidskými vlastnostmi)
- C) Báje (mýty) – příběh o tom, jak si lidé vykládali svět
- D) Rozpočítadla

2. Jaké pohádky upřednostňujete?

- A) Lidové (Červená Karkulka, O perníkové chaloupce,...)
- B) Autorské (Svěrák, Macourek,...)

3. Jaký prostředek pro sdělení pohádky nejčastěji volíte? (Zvolte prosím jednu odpověď.)

- A) Kniha
- B) Televize
- C) Počítač / tablet
- D) CD přehrávač

4. Dostává Vaše dítě k významným událostem v roce knihu?

- A) Ano
- B) Ne

5. Navštěvujete knihovnu?

- A) Ano
- B) Ne

6. Kdo u Vás vybírá čtenou pohádku?

- A) Vy
- B) dítě

7. Má Vaše dítě v oblíbě strašidelné pohádky?

- A) Ano
- B) Ne

8. Kdo u Vás vypráví pohádku? (snažte se zvolit pouze jednu odpověď.)

- A) Maminka
- B) Tatínek
- C) Sourozenec
- D) Babička
- E) Dědeček
- F) Někdo jiný (tím může být například nevlastní rodič, teta, apod.)

9. Vyprávíte dětem Vaše příběhy z dětství?

- A) Ano
- B) Ne

10. Čtete dětem pohádky před spaním v rámci ukládacího rituálu?

- A) Ano
- B) Ne

11. Snažíte se uzpůsobit svůj hlas pro určité postavy v pohádkách?

- A) Ano
- B) Ne

12. Jaký styl pohádky v televizi nejvíce preferujete?

- A) Animované české
- B) Animované zahraniční
- C) Hrané (studiové, filmové, divadelní)
- D) Jiné ... jaké?

13. Vaše dítě má v oblíbě:

- A) Moderní
- B) Klasické pohádky

14. Jaké pohádkové hrdiny z televize má vaše dítě nejraději?

- A) Krteček
- B) Bob a Bobek

- C) Pat a Mat
- D) Maxipes Fík
- E) Jiné:.....

15. Má vaše dítě plyšové hračky, které se objevují v určitých pohádkách?

- A) Ano
- B) Ne

16. Myslíte si, že je sledování televize pro malé dítě přínosné?

- A) Ano
- B) Ne

17. Určujete programy, které Vaše dítě smí sledovat?

- A) Ano
- B) Ne

18. Považujete některý dětský televizní program za škodlivý?

- A) Ano ... proč?
- B) Ne

19. Jaká je oblíbená pohádka Vašeho dítěte:

- A) Čtená
- B) Filmová
- C) animovaná

20. Hraje si Vaše dítě rádo na pohádky?

- A) Ano
- B) Ne

Ad 20. Hrajete si s ním na pohádky?

- A) Ano
- B) Ne

21. Používáte k pohádce nějaké kostýmy, převleky?

- A) Ano
- B) Ne

22. Navštěvujete s dětmi dětská kulturní představení?

- A) Ano, jaká?
- B) Ne